

N:o 30, angående upphäfvande af stadgandet om hembjudande af till skatte försälda hospitalshemman, då desamma säljas utom börd;

N:o 31, om tillägg i stadgan för rikets allmänna elementarläroverk; och

N:o 32, angående befrielse för skeppare å inrikes gående fartyg och båtar att lägga till vid tullstation, belägen utanför destinationsorten.

Af *Stats-Utskottet*:

N:o 34, i anledning af väckt motion om befrielse från infartspennin-
gar för vissa fartyg.

Äfvensom *Riksdagens Kanslis förslag till Riksdagsbeslutet*.

N:o 1, ingressen;

N:o 2, §, angående åtgärder för behöfvandes undsättning i miss-
växtår;

N:o 3, §, angående verkställd omröstning öfver Högsta Domstolens
ledamöter;

N:o 4, §, angående verkställt val af Justitie-ombudsman och hans
suppleant, samt Kommitterade till tryckfrihetens vård;

N:o 5, §, om antagande af en lag, angående efterbildning af konst-
verk, och

N:o 6, §, angående upphörande af grundräntas utgörande för valk-
och stampverk.

Sammanträdet afslöts kl. 11 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Thorsdagen den 25 April.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades protokoll för den 16 i denna månad.

§ 2.

Herr *Palmgren* erhöi ledighet från riksdagsgöromålen under 8 da-
gars tid från den 26 dennes.

§ 3.

Herr *Lithner* erhöi ordet och yttrade: Jag anhåller att få till
protokollet antecknad, att jag icke deltagit i Kammararens behandling af
Särskilda Utskottets för folkskolelärare-seminariernas ombildning Utlåtande

N:o 1, äfvensom icke heller i Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 33 om folkundervisningen.

§ 4.

Föredrogs och bordlades för andra gången:

Första Kammarens protokollsutdrag N:is 195 och 196;

Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 65—67;

Stats-Utskottets Utlåtande N:o 72; samt

Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 39.

§ 5.

Till behandling företogs och lades till handlingarne Stats-Utskottets Memorial N:o 78, i anledning af återförvisning utaf en punkt i Utskottets Utlåtande N:o 43, innefattande förslag till de afdelningar i Riksgäldskontorets reglemente, som angå styrelsen öfver nämnda verk m. m.

§ 6.

Herr Talmannen hemställde och Kammaren godkände, att, sedan de redan förut tvenne gånger bordlagda ärenden först blifvit afgjorda, skulle dernäst i ordningen till behandling förekomma Stats-Utskottets i dag för andra gången bordlagda Utlåtande N:o 72.

§ 7.

Fortsattes behandlingen af Särskilda Utskottets för frågor rörande försvarsverkets ordnande Utlåtande N:o 2, med anledning af väckta motioner rörande landtförsvarets ombildning och dertill hörande frågor.

Punkten 5 (sid. 17).

Herr John Ericson: Då denna femte punkt sammanhänger med den tredje punkten så till vida, att den grundar sig på den af Utskottet föreslagna organisationen af arméen, men denna tredje punkt är till Utskottet återremitterad, så får jag äfven yrka återremiss af denna punkt. Med afseende på litt. *d* i femte punkten, så får jag, då i Utskottets motivering något utförligare resonnement icke förekommer, upplysa, att Utskottets mening varit, att kavalleristen är skyldig att tjena till och med sitt 35:te år, men äfven kan bibehållas i tjensten efter att hafva uppnått nyssnämnda ålder. Emellertid yrkar jag återremiss af hela femte punkten.

Herr C. A. Larsson: Hvad det föreslagna stadgandet om den tio-åriga, högst femtonåriga tjenstgöringen för den indelte infanteristen angår, så får jag anmärka, att denna föreskrift kommer att högst väsendtligt fördyra arméorganisationen. Jag anser därför, att detta stadgande måtte utgå, ty soldater kunna ganska lätt vara tjenstbare och fullt duglige till 40 å 50 års ålder. Man bör efter min tanke icke reglementera så minutiöst och derigenom onödigtvis binda sig, utan låta sådana bestämmelser bero af omständigheterna. Jag yrkar återremiss af den nu föredragna punkten.

Herr Jonas Jonasson från Kronobergs län: Jag anser, att soldaten bör lemnas större frihet i hvad angår hans tjenstetid, och att den bör bestämmas till minst 6 och högst 25 år. Derigenom uppkommer den fördel, att den soldat, som ej har lust och fallenhet för tjensten, må kunna från densamma afgå, då han tjenat i 6 år. Men att för den mer duglige soldaten, som har lust för tjensten och önskar att af den hafva sitt uppehälle, inskränka tjenstetiden till 10, högst 15 år, det anser jag icke vara rätt. Ett sådant stadgande skulle försvåra soldatens framtida bergning och skulle i följd deraf föranleda, att af honom en dyrare lega skulle fordras. Det skulle i allmänhet blifva svårare att få lämplige personer att åtaga sig detta yrke, om de visste att de skulle komma att i sina bästa år afskedas och nödgas lemna det hem de innehaft, för att sedan med familj komma i nöd och falla fattigvården till last. Jag anser det därför lämpligare, att soldaten lemnas rättighet att tjena, så länge han är fullt tjenstbar och förmår fullgöra sina skyldigheter, hvilket jag anser honom kunna till minst fyllda 45 års ålder, såvida han är till helsan oskadad. Jag yrkar således återremiss.

Herr Medin: Jemte det jag förenar mig om återremiss, får jag tillkännagifva min åsigt, att Utskottets motivering är oriktig, liksom det slut hvartill Utskottet kommit. Vid 35 års ålder är soldaten ännu fullt tjenstbar. Vid denna ålder och efter 10 års tjenstetid är hans rekrytbildning längesedan avslutad och han har hunnit blifva van vid soldatyrket. Då vore det väl skada att skilja honom från sin tjenst. Utskottet säger, att han för att vara fullt arbetsförmåg vid sitt utträddande ur tjensten, bör afgå derifrån vid den nämnda åldern. Men manne likväl icke de vanor han förvärfvat under soldattiden kunna komma att göra honom mindre lämplig till arbetare. Jag anser det bättre, att han får stadna kvar i tjensten, så länge befälet gillar honom. Jag yrkar återremiss af den nu förevarande punkten.

Herr Hedengren: Då jag förra gången tog mig friheten att begära ordet, yttrade jag, att, om och indelningsverket i sitt närvarande skick såsom betungande endast en samhällsklass borde upphöra, borde den stående och indelta arméen likväl emot billig ersättning af statsmedel fortfarande bindas vid de fordna rote- och rusthållen. Jag får i sammanhang dermed opponera mig mot, att soldatens tjenstetid inskränkes till 10 å 15 år och en ålder af 35 år. Då härigenom tätare ombyten af soldater skulle komma att ega rum, blefve ock deraf en följd, att rekrytbildningen skulle blifva dyrare, enär den oftare skulle behöfva förnyas. Vid 40 års ålder är soldaten ännu fullt tjenstbar och har då ernått en seghet, erfarenhet och militärisk ande, att han långt ifrån att stå efter de yngre i uthållighet i stället då kan vara en verklig ledare och föresyn för de unge. Jag tror icke, att han genom en mera utsträckt tjenstetid skall i högre grad efter sitt afskedstagande falla kommunerna till last, tvärtom. Han skulle nemligen i de flesta fall inträda i äktenskap genast efter sitt antagande till soldat, då han egde bostad att erbjuda sin hustru, och skulle sålunda vid afskedet efter 10 års tjenstetid hafva en mängd helt små minderåriga barn, hvilket då skulle i betydlig mån försvåra hans erhåll-

lande af tjenst eller bostad inom församlingen och till följd deraf ofta göra fattigvårdens mellankomst nödvändig, om han ej skulle lida nöd, helst de många små barnen ej kunde något bidra till familjens underhåll. Det är derföre äfven af detta skäl i min tanke bättre, att han, så länge han dertill är duglig, får i tjensten qvarstå. Hans barn hinna då att under tiden växa till, erhålla tjenst och kunna sålunda blifva sina föräldrar behjelpiga på ålderdomen. Jag anser derföre, att soldaten må få qvarstå till minst 40 års ålder och äfven längre, såvida han är vid oförsvagade krafter. Af dessa skäl yrkar jag återremiss.

Herr Sven Nilsson: Jag vill endast hemställa till samtliga talarne, om icke, då vi afslagit andra punkten, att stammen skall vara både indelt och värfvad, och endast beslutat, att en stam skall finnas, om icke, säger jag, vi kunde återremittera denna förevarande punkten, i stället för att förspilla tiden med en onödig diskussion.

Många ledamöter hördes häri instämma.

Herr John Ericson: Jag instämmer med Herr Sven Nilsson och anhåller, att icke Kammaren måtte upptaga tiden med en onödig diskussion.

Herr Peter Andersson: Jemte det jag yrkar återremiss, ber jag att få tillägga, att jag anser den lefnadsålder, vid hvilken soldaten enligt Utskottets förslag skulle afgå från tjensten, vara allt för kort tilltagen; jag tror att den ganska väl kan utsträckas till 40, ja, till och med 45 års ålder. Soldaten bör då ännu kunna vara vid god vigör.

Herr A. von Proschwitz: Jag tror att Kammaren nu bör uttala sig, om den anser soldaten efter den nya organisationen skall tjena högst 15 år. Staten har hittills pensionerat ålderstigne krigare. Detta kommer visserligen icke att ske, om det här förevarande förslaget antages, men jag hemställer, om icke man ändock bör låta de soldater, som så vilja, och dertill ega duglighet, få qvarstadna i tjenst till 45 års ålder. Derigenom att Staten undandrager sig pensionera soldaten, betungas kommunen med hans försörjande på ålderdomen.

Öfverläggningen var slutad; och punkten blef till Utskottet återförvisad.

Punkten 6 (sid. 18).

Herr John Ericson: På samma grund som jag på förra punkterna yrkat återremiss, får jag äfven yrka återremiss på den nu föredragna. Det heter i momenten *a* och *b*, att infanteriets och kavalleriets stam skall utgöras af så och så många indelta och värfvade. Om indelningsverket skall upphävas, så anser jag, att man icke nu genom något beslutsfattande i afseende på de här förevarande siffrorna bör binda sin frihet. Jag yrkar som sagdt återremiss.

Herr O. B. Olsson: Jag är af den föregående talaren förekommen och instämmer med honom i yrkandet om återremiss.

Vidare anfördes ej; och punkten återförvisades.

Punkten 7 (sid. 19).

Herr John Ericson: Af samma skäl som vid de föregående punkterna, får jag yrka återremiss äfven af denna punkt.

Vidare yttrades icke; och punkten blef återförvisad.

Punkten 8 (sid 19).

Herr C. A. Larsson: Med anledning af de beslut, dels om afslag, dels om återremiss, som af Kammaren fattats beträffande de föregående punkterna, får jag med afseende på det sammanhang, hvori den nu förevarande punkten står till dessa, å densamma yrka afslag.

Herr von Troil: Jag ber att få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att det, i det beslut man fattar i denna punkt, är af stor vikt, att stammens kadrer inrättas så, att de genast kunna inom sig, allt efter behovet, upptaga 1, 2 eller 3 klasser af beväringen. En af de förnämsta orsakerna till Danska arméens olycka i det förra kriget var, att man vid krigets början måste sysselsätta sig med att omorganisera arméen så, att beväringen skulle kunna deri mottagas. Stammen måste vara så organiserad, att den i hvarje ögonblick är färdig att inom sina kadrer intaga ett större eller mindre antal beväringssklasser. Denna fråga är af synnerlig vikt och är antagen af Första Kammaren, som afslagit de föregående punkterna.

Herr John Ericson: Jag instämmer gerna med den föregående talaren, men då det är svårt för Kammaren att på rak arm diskutera denna punkt, då de andra punkterna äro återremitterade, så yrkar jag äfven på denna återremiss.

Öfverläggningen var slutad. Herr *C. A. Larsson* förklarade, att, sedan återförvisning blifvit begärd, han numera afstod från sitt yrkande på afslag och blef härefter punkten återförvisad.

Punkten 9 (sid. 21).

Herr Friherre Liljencrantz: Då jag genomläste Utskottets förslag i denna punkt, litt. *a* och dermed jämförde hvad Utskottet straxt nedanför i sin motivering af denna punkt yttrar, att Utskottet icke ansett sig ega skäl att framflytta värnepligtsåldern, trodde jag meningen vara att förhållandet i detta afseende skulle bibehållas vid det gamla. Men vid närmare granskning finner man att så icke förhåller sig, utan att förslaget i litt. *a* strider emot hvad som i motiveringen säges. Beväringssåldern har i sjelfva verket i Utskottets förslag blifvit framflyttad ett år. Det heter nemligen i beväringssförordningen af den 13 November 1860 Art. I, § 1: "Hvarje Svensk man skall vara skyldig att deltaga i allmänna beväringen från och med året näst efter det, då han fyllt tjugu år"; i Utskottets förslag deremot heter det: "att hvarje Svensk man från fyllda 20 år är skyldig att deltaga i fäderneslandets försvar." Enligt Utskottets förslag

skulle således kunna inträffa, att en person som den 30 April fyller sitt 20:de år, dagen derpå skulle af kronobetjent kunna blifva inställd till krigstjenst. Då det enligt Utskottets yttrande i motiveringen är dess åsigt, att åldern icke bör framflyttas, så förundrar det mig, att Utskottets förslag ändock till denna åsigt står i uppenbar motsägelse. Med den förändring af stadgandet i litt. a, att uttrycket "*från fyllda tjugu år*" utbytes mot: "*från och med året näst efter det han fyllt 20 år*", yrkar jag för öfrigt bifall till Utskottets förslag, i denna punkt.

Herr John Ericson: Jag måste erkänna, att den anmärkning, som blifvit gjord af Friherre Liljencrantz, är riktig. Utskottets mening har icke varit den, hvilken ordalydelsen i litt. a gifver anledning att antaga. En felaktighet i redaktionen af detta moment eger här rum. Jag får för min del yrka bifall till punkten, med den förändring, hvad litt. a beträffar, som Friherre Liljencrantz föreslagit.

Herr von Troil: Äfven jag erkänner rättigheten af Friherre Liljencrantz' anmärkning och att ett redaktionsfel har blifvit begånget. Det har varit Utskottets mening att bibehålla det i nuvarande beväringförordningen innehållna stadgandet i detta afseende. Jag anser derföre ock, att uttrycket "*från fyllda 20 år*" bör förändras till "*från och med året näst efter det han fyllt 20 år*", och med denna förändring yrkar jag bifall till den förevarande punkten.

Herr Witt: Jag för min del kan icke tillstyrka Kammaren att antaga Utskottets förslag om en ovilkorlig värnepligt, i den utsträckning att tillåtelse till friköp eller lega icke skulle ega rum. Jag skall taga mig friheten att uppläsa det hufvudsakliga af Landtförsvars-kommittéens yttrande hvad legningsrätten beträffar: "I politiskt afseende lättas beväringbördan genom legningsrätten, som är önskvärd äfven för mindre bemedlade, oundgänglige för sin familjs bergning, eller i många andra afseenden egande fördel af en befrielse. Legningsrätten hushållar med Statens intellektuella krafter, då det är dem medgifvet, som företrädesvis egna sig åt dessas odling, att kunna befria sig från en tjänst, som rycker dem derifrån, hvilket medgifvande således sker för Statens, icke för personernas skull. Alla beväringslagar, äfven den Preussiska, gifva befrielse icke blott åt små och mindre fysiskt kraftige, hvilket ju redan är ett slags orättvisa, utan äfven i följd af flera ömmande förhållanden, såsom den äldste af flere föräldralöse, en enkas eller åldrings äldste son, den som har en bror i krigstjenst, m. m. I Preussen slippa de, som genomgått högre skolklasser, äfvensom skicklige mekanister, med *ett* års tjänst i stället för de vanliga *tre*. Man kan der äfven köpa sig från vakter, slippa bo i kasern, med flera eftergifter för att lindra beväringstungan. Den absoluta rättvisan och jemnligheten finnes således ingenstädes. Ingen beväringsslag har likväl så få undantag som den Svenska. I industriellt afseende är det för en stat af stor fördel, att legningsrätten hindrar afbrott i en mängd viktiga näringar, och under krig blefve det alldeles nödvändigt att lemna befrielse för arbetare vid krigsfabriker. I militäriskt afseende borde det vara nyttigt för Staten att genom legorätten kunna uppmuntra till frivillig tjänst, hvilken

lemnar mera sannolikhet för duglighet än den tvungna; lemnar tillfälle att längre tid få behålla en duglig karl i tjensten; gifver arméen ofta en frisk och stark man i ledet i stället för en svag om och finare bildad.“

Jag finner det visst icke vara skäl att tillåta en friköpning för 100 R:dr R:mt, men jag anser det å andra sidan icke politiskt klokt att föreskrifva denna ovillkorliga värnepligt. Genom ett sådant stadgande skulle en mängd svaga och modlösa personer inkomma i arméen, och dessas vecka och motfälda sinnesstämning kan lätt sprida och fortplanta sig till de andre. Dertill kommer att föreskriften om ovillkorlig värnepligt föranleder svek och falska bebygg af personer, som annars kunde köpa sig frie. Det är ju utom all fråga bättre, att otjenliga personer äro borta ur arméen. Genom att mera bemedlade erhålla rättighet att sätta karl i sitt ställe, kunna många fattiga stackare komma sig upp. Under sednaste Danska kriget läto flera dylika personer i Skåne lega sig till krigstjenst och hade deraf en icke obetydlig fördel; mången gjorde derigenom en ganska god affär. I alla händelser måtte det väl vara bättre att få till soldater dem som med lust och glädje egna sig åt krigareyrket. En annan olägenhet är att motvillige personer genom detta stadgande kunna föranledas att emigrera till Amerika. Det kan hända att icke blott rika personer utan äfven andra härigenom kunna komma att utflytta till länder, der en sådan tunga icke finnes.

Herr Nils Larson: Då man tager i betraktande jemväl den 19:de punkten af Betänkandet, hvilken står i sådant samband med den nu föredragna, att man icke gerna kan undgå att beröra äfven den förstnämnda, på samma gång som man behandlar den sednare, så behöfver man icke uppställa vidlyftiga beräkningar för att finna, att en arméorganisation, utförd i enlighet med Utskottets förslag skall blifva ofantligt mycket mera betungande både för landets befolkning och för statskassan, än enligt det af Kongl. Maj:ts vid sistförflutne riksdag framställda. För ett folkfattigt land, som i allt fall måste underkasta sig proportionsvis större ansträngningar för upprätthållandet af sitt oberoende, än de större och mäktigare staterna, och som mer än väl behöfver för sina näringar och för uppehållandet af sitt inre välstånd taga noga vara på all den arbetskraft, det eger, måste det vara af synnerlig vikt, att försvarsväsendet, utom det att det på ett tillfredsställande sätt uppfyller sitt ändamål, äfven blir så litet betungande som möjligt. Det hade derföre varit önskligt, om vid behandlingen af denna maptpåliggande fråga inom Utskottet Kongl. Maj:ts nyssnämnda förslag något mera beaktats, än som synes hafva skett. Det torde vara känt, att enligt detta blott en fjerdedel af beväringen skulle under fredstid öfvas. Fem tusen man af hvarje beväringssklass skulle sålunda uttagas för att tillsammans med det indelta och värfvade manskapet bilda arméens stam, som på detta sätt skulle uppbringas till en styrka af 50,000 man. Men derigenom, att det antal beväringssynglingar, som sålunda under fredstid skulle underkastas vapenöfning, vore mindre, kunde åt dem gifvas en mycket större öfning, än den som, om Utskottets förslag antages, kan ega rum, och kostnaden blir ändå icke hälften så stor som enligt Utskottets förslag. Enligt Utskottets förslag skulle nemligen 20,000 man, hvartill man räknar hvarje beväringssklass uppgå, öfvas i 60 dagar.

Detta gör 1,200,000 dagsverken om året. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle deremot 5,000 man öfvas i 107 dagar, hvilket gör 535,000 dagsverken om året. Det finnes således en skilnad af 665,000 dagsverken om året till fördel för det Kongliga förslaget, och man inser lätt hvad denna massa af dagsverken, antingen de besparas eller förspillas, hafva att betyda för vår hufvudnäring, om man besinnar, att vapenöfningarne skola försiggå under den vackraste och för jordbruksarbetenas bedrivande gynnsammaste årstiden. Men icke blott det. Statskassans kostnader för vapenöfningarne skulle ock komma att ökas i samma förhållande, om Utskottets förslag antoges. Vore det nu emellertid så, att genom dessa ökade kostnader försvarsverket blefve i samma grad förbättradt, så vore icke så mycket att om saken erinra, men jag tager mig friheten uttrycka mitt stora tvifvel om, att så blir förhållandet. Jag måste hysa förtroende till Kongl. Maj:ts och dess Regerings insigter i dylika ämnen, och jag kan dessutom icke förstå annat, än att det skall vara bättre att hafva en mindre, men väl öfvad här färdig att när som helst möta fienden, än att öfva medel och krafter på en till nummertalet större, men för ändamålet, att vid första uppbrott vara färdig till strid, mindre utbildad trupp; hvilken åsigt jemväl Utskottet på ett ställe i sitt Betänkande uttalat, ehuru Utskottet icke velat göra den till godo annorlunda än såsom skäl emot indelningsverkets ersättande med den utsträckta allmänna värnepligten. Enligt Kongl. Maj:ts förslag erhåller, såsom förut är nämndt, en fjerdedel af beväringen 107 dagars öfning, enligt Utskottets, hela beväringstyrkan 60 dagars. Med den indelta och värfvade arméen på 25,000 man och 25,000 man beväringssoldater, så väl öfvade som Kongl. Maj:t föreslagit, skulle man få en stam af 50,000 man, som kunde inom sig upptaga de öfrige, och förhölle sig till hufvudstyrkan som 5 till 9, under det att, enligt Utskottets förslag, den fullt öfvade stammen, 25,000 man, skulle förhålla sig till hufvudstyrkan som 2½ till 9. Det tyckes som det väl skulle vara af vigt att, såsom det Kongl. förslaget innehåller, mer än hälften af arméen hade en större öfning. Under sistlidne riksdag godkändes med vissa modifikationer af Sammansatta Lag- och Ekonomi-Utskottet de af Kongl. Maj:t framställda grunderna för beväringens organisation. Förslaget antogs visserligen icke af Ständerna, men det förkastades icke heller. Ständerna begärde af Kongl. Maj:t en fullständigare utredning af frågan. Det väsendtligaste inkastet, som gjordes mot det Kongliga förslaget, var rigtdadt mot lottningssystemet. Jag vill icke yttra mig om, huruvida anmärkningarne i detta afseende kunde vara fullt befogade, men såsom äfven Kongl. Maj:t åsyftade, skulle man kunna undvika lottningen genom att göra beväringssoldattjensten så begärlig, att ett tillräckligt antal frivillige erbjödo sig. Derröre var det ock som Kongl. Maj:t föreslagit, att de beväringssynglingar, som frivilligt såsom så kallade beväringssoldater ville inträda i arméen, skulle erhålla 50 öre per dag under vapenöfningstiden och detta höjdes af Utskottet till 1 R:dr om dagen. Äfven en annan utväg finnes att undvika lottningen, nemligen att uttaga de äldste inom hvarje årsklass, en åtgärd som sannolikt på samma gång skulle göra frågan om beväringens ålders framflyttning mindre påträngande, än den eljest möjliga kan vara. Då det af alla dessa skäl torde vara nödvändigt, att Utskottet något närmare tager i öfvervägande det Kongliga förslaget, och

då jag dessutom instämmer i de åsichter Herr Witt och Friherre Liljen-crants yttrat beträffande den nu förevarande punkten, så finner jag deri ytterligare skäl för att yrka återremiss af densamma, hvarpå jag således vördsammast anhåller om proposition.

Herr Sven Nilsson: Jag vill visserligen, likasom Herr Nils Larson, återremittera denna nionde punkt, men icke på de af honom anförda skäl, utan på den grund att den i punkten afhandlade frågan om allmän värnepligt må ställas i sammanhang med den om indelningsverkets upphäfvande. En talare under gårdagens diskussion nämnde, att knektekontrakten icke kunna upphävas utan rote- och rusthållarnes hörande och medgifvande. Visserligen äro flera knektekontrakt ingångna emellan af Kongl. Maj:ts utsedda ombud och allmogen i orterna; men utaf Kongl. Maj:ts förut meddelade konfirmation den 5 December 1682 på det äldre kontraktet med Uppland, Östergötland och flera provinser synes, att detta kontrakt blifvit afslutadt med allmogens fullmäktige vid då pågående riksdag. Man torde således icke misstaga sig, om man anser dessa kontrakt ursprungligen grunda sig på af Kongl. Maj:ts och Kronan med Riksdagen fattadt beslut. Om än denna grund, genom aftal med allmogens ombud i särskilda delar af riket, blifvit olika tillämpad, så är den dock bibehållen orubbad ända hittills, och dess fortfarande bestånd, genom grundlag, gjord beroende af Konungens och Riksdagens beslut. Jag tror således Riksdagen vara berättigad, för sin del, besluta både indelningsverkets upphörande och en annan mera tidsenlig organisation för vårt försvarsväsende. Men emedan dessa kontrakt försäkra den jordbrukande allmogen med frihet för sig och sitt folk för utskrifning, emot åtagande af indelningsverkets tunga, så anser jag det vara brott mot kontraktens hufvudvilkor, om man, utan deras upphäfvande, nu beslutar allmän värnepligt, hvilket är detsamma som att utskrifva derifrån frikallade män med ett enda penndrag. Konung Carl XII, som med sina utskrifningar så hårdt blottade landet på folk, ansåg sig dervid bunden af knektekontrakten, hvarföre landshöfdingarne fingo upprätta rullor på alla, som kunde komma i fråga till utskrifning *“och icke bodde på sådana hemman, som bidrogo till den indelta härens underhåll.”* Lagligen har man icke mera rätt att nu verkställa utskrifning på sådana hemman. Jag anser således, att den allmänna värnepligten icke bör införas förr, än knektekontrakten blifvit å ömse sidor upphäfd.

Herr Witt har talat om modlöshet hos någon värnepliktig m. m., och att man fördenskill borde medgifva friköpandet. Jag hänvisar denne talare till motiverna för Utskottets förslag. Hvar och en bör naturligtvis vara skyldig att försvara sitt fädernesland, och ingen må derifrån kunna friköpa sig. Icke bör det bero på en offentlig myndighet att säga, hvilka som skola våga lif och blod för fosterlandet, ty hvars och ens blod bör till dess försvar tagas i lika anspråk.

Den siste talaren hade bort veta, med hvilka känslor Kongl. Maj:ts förslag om organisation af landtförsvaret sistlidne riksdag mottogs i Bondeståndet, helst som han i Ståndet innehade talmansplatsen. Han borde ej heller vara okunnig derom, att i hela landet uttalades en allmän ovilja

mot berörda förslag. Oafsedt andra skäl kunde Utskottet derföre icke gerna nu framkomma med ett förslag i det af Kongl. Maj:t uttalade syftet.

Jag yrkar återremiss, på det att ifrågavarande punkt må, så vidt tiden medgifver det, af Utskottet tagas under öfvervägande i sammanhang med öfriga förslag, som blifvit till Utskottet återförvisade.

Herr Friherre Liljencrantz: Då jag första gången hade ordet, trodde jag icke, att denna punkt skulle blifva föremål för någon diskussion. Då emellertid nu en talare yrkat afslag och en annan återremiss, anhåller jag att få framlägga skäl för bifall till punkten. Jag vill icke såsom en talare inlåta mig på ämnet om Statsmagternas rätt att utsträcka beväringsexercisen. Jag vill blott erinra, att nu gällande författning angående beväringen tillkommit utan rote- och rusthållarnes medgifvande. Man har sagt, att det icke är lämpligt att pålägga dessa sednare en ökad börda, utan att bereda dem en motsvarande lättnad. Första Kammaren har beslutat, att en hemställan om lättnad för rote- och rusthållare i deras nu varande skyldigheter skall till Kongl. Maj:t göras, och jag är fullkomligt öfvertygad derom, att, då tredje punkten af Betänkandet kommer under Utskottets förnyade pröfning, Utskottet tillstyrker, att Andra Kammaren må förena sig i Första Kammarens nyssnämnda beslut. Om nu en sådan lättnad för rote- och rusthållare vinnes, så bör man väl ej undandraga sig att utsträcka värneplikten och öfningstiderna, hvilket är för vårt försvar högst nödigt. Herr Witts uttalade farhågor vittna blott derom, att denne talare ej uppmärksamt läst mom. b, der det heter: att ingen annan befrielse må ega rum än den, som betingas af *sjukdom, vanförhet eller af de eljest synnerligen viktiga skäl, som, efter Kongl. Maj:ts framställning, Riksdagen kan komma att antaga*. Jag vill för min del icke medgifva annan befrielse än den, som betingas af sjukdom. Den, som har några riksdaler, bör ej få undandraga sig att med sitt blod försvara fosterlandet. Vid sista riksdagen uttalades och erkändes ganska allmänt denna grundsats.

En representant från Norrland har sagt, att en mindre styrka, väl öfvad, är bättre än en större. Detta är sant, då frågan gäller stammen; men om man skall kasta en styrka mot en fiende, som för anfall ökar sin armé, är det nödvändigt, att man har tillgång till förstärkningsmanskap. Landstormen, som skall bilda ortförsvaret, får ej den militäriska öfning, som är nödig, derest icke alla varit underkastade beväringsexercis.

På grund häraf och med den af mig förut föreslagna redaktionsförändring anhåller jag, att punkten må bifallas.

Herr Östman: Utskottet har haft flera svåra uppgifter att lösa, men de hufvudsakligaste haiva väl ändå varit att framlägga ett förslag, genom hvars antagande Sverges sjelfbestånd skall kunna betryggas mot yttre fiender, att i någon mån hindra den så länge öfverklagade indelnings- och roteringsbördan, samt att försvarsväsendet måtte blifva så litet kostsamt som möjligt.

Hvad det första angår, har Utskottet trott arméen böra bestå af stam och beväring, emedan det icke är tänkbart, att man med beväring utan stam,
kan

kan med den tillförsigt om seger på slagfältet möta en fiende, enär beväringen icke är i besittning af den öfning som den mogna soldaten, utan synes det mig, som vore detta att gifva ynglingaskaran till pris åt fienden, då deremot, om beväringen har soldaten att stödja sig vid, han med mera trygghet kan gå fram i striden.

Beträffande indelnings- och roteringstungan, så har Utskottet trott, att den borde lättas från jordbruket, och arméens underhåll hufvudsakligen drabba bevillningen, men efter de grunder, som Utskottet framlagt, skulle många, som nu icke hafva någon tunga af indelnings- och roteringsbördan, komma att betydligt bidra till försvarsverkets underhåll, hvadan Utskottet trott, att någon billig aflösning från indelnings- och roteringsbördans aflyftande borde ega rum. Det förefaller mig likväl besynnerligt, att då härvid alla föregående riksdagar, hvari jag deltagit, det alltid motionerats om lindring i indelnings- och roteringsbördan, Kammaren icke nu vill antaga Utskottets förslag härutinnan. Jag yrkar för min del bifall till Utskottets förslag.

Herr Hedlund: Vi stå vid denna punkt af Betänkandet framför icke blott en militärfråga, utan fast mera en af de viktigaste kulturfrågor. Här är fråga om skyldigheten och rättigheten för hvarje vapenför man att deltaga i fäderneslandets försvar. Det hör till dessa besynnerliga, dessa tillfälliga händelser "som se ut som tankar", att den första Riksdagen efter representationsreformen fått på sin lott att uttala sig i denna fråga. Med stor glädje har jag förnummit, att Första Kammaren utan votering bifallit förslaget om allmän värnepligt, och jag hoppas, att Riksdagens Andra Kammare icke skall svika fäderneslandets förhoppningar i denna fråga. Här är ej fråga om, att den ena skall åtaga sig något mer än den andra, eller om några nya förpligtelser såsom någon börda eller ett onus. Ett sådant talesätt må gälla om andra punkter i Betänkandet. I nu föredragna punkt försvinna alla beräkningar. Vill Svenska Folket erkänna, att den manliga befolkningen skall såsom en man försvara sig? Se der frågan eller meningen med allmän värnepligt. Alla fria stater hafva erkänt denna grundsats. Den är första yttringen af en fri stat. De stater, som icke känt eller velat känna till denna utväg för att bilda en vapenför armé, hafva icke heller erkänt principen af allmän värnepligt såsom en rättighet. Det är stor skilnad emellan utskrifning och allmän värnepligt. Man har förväxlat dessa begrepp, då man sagt, att den allmänna värnepligten icke förr bör antagas, än man blifvit befriad från knektekontrakten. Med utskrifning menas t. ex. en kejsrerlig ukas, som utgår med befallning, att 3, 4 à 7 man på tusendet af befolkningen skola ställas under vapen. Under sådant förhållande sammanträder befolkningen för att se till, från hvilka aflägsna bygder dessa krigets offer skola tagas för att stickas in i arméen. Svenska Folket friköpte sig från dylika utskrifningar, derigenom att det åtog sig roterings- och rustningsskyldigheten.

Jag medgifver, att, då man uttalar sig om grundsatsen af allmän värnepligt, man ej bör binda sig af reglementariska föreskrifter i afseende på *tiden för öfningarne*. Denna sednare fråga står också öppen, ty det åsyftas i nionde punkten icke annat än ett erkännande af *principen*. Ut-

skottet har icke föreslagit ett treårigt kasernlif som i Preussen eller ett lottningssystem såsom i Frankrike.

Jag tror, att vi Svenska Folkets representanter kunna och böra erkänna grundsatsen om allmän värnepligt. På det varmaste förordar jag bifall till nionde punkten.

Herr Peter Andersson: Då enligt min tanke Utskottets förslag i denna punkt tillkommit såsom följd af och under förutsättning, att indelningsverket skulle lyftas från jorden, och om det lyckats Utskottet framlägga sådant förslag, som af rust- och rothållare kunnat antagas, skulle jag icke tvekat bifalla hvad Utskottet uti den nu ifrågavarande punkten föreslagit, men då sådant icke skett, emedan förslaget derom redan blifvit af Kammaren återremitteradt, så protesterar jag emot erkännande af grundsatsen om allmän värnepligt, till dess ett förslag om befrielse från den jorden åliggande bördan af manskapets anskaffning och aflöning i vederbörlig ordning antages. Det är icke rättvist, att rust- och rothållare skola sjelfve förpligtas att gå i krig, då de derjemte aflöna andra personer för att stå på krigsfot. Någon jemnlighet i ett sådant stadgande kan jag icke finna. Indelningsverket bör först lyftas från jorden. Derefter må man framkomma med förslag om vilkor för allmän värnepligt. Jag skall icke då likasom Herr Witt i dag förorda friköpsrätten; ty den bör icke i fråga om allmän värnepligt få ega rum.

Jag yrkar återremiss i den syftning, jag nu talat.

Herr von Troil: Jag erkänner, att jag med vemodfull känsla afhört diskussionen öfver denna punkt af Utskottets Betänkande. Då tredje punkten vidrörde så många enskilda intressen, var det icke förvånande att höra, det många talare yrkade återremiss af densamma; men jag beklagar, om hvarje den minsta åtgärd till förbättring af fosterlandets försvar skall ställas i sammanhang med frågan om indelningsverkets lyftande från jorden. Jag vill hoppas, att majoriteten inom denna Kammare icke delar den tanken, att grundsatsen om allmän värnepligt är beroende af nyssnämnda fråga. Denna nionde punkt är fullkomligt fristående, samt kan och bör afgöras i den syftning Utskottet föreslagit. Innan vi samlades till detta riksmöte, hördes från skiljda delar af landet uppmaningar, att vi skulle noga sörja för försvarsverkets ordnande. Vi äro kanske i närvarande ögonblick mera hotade, än mängen kan ana. De stormmoln, som uppstigit på den politiska horisonten i Europa, kunna eller böra icke anses vara Eder obekanta, mine Herrar, och om de urladda sig, skulle kanske en oundviklig undergång blifva följderna af att vi ej, medan tid ännu dertill gifves oss, bättre sörjt för vårt försvarsverk.

Jag hemställer, huruvida det kan anses vara klokt att förkasta allt hvad ett Utskott, som rastlöst under två månader arbetat, föreslagit. Inom vårt land och äfven i Europa skulle det väcka en mindre angenäm känsla, om Riksdagen förkastade det i nionde punkten framställda förslaget. Jag besvär Kammarans ledamöter derföre att bifalla detsamma.

Med en viss förvåning har jag hört två talare bestrida lämpligheten af momentet *a* i denna punkt, samt att de förordat, det man hädanefter som hittills må få friköpa sig från värnepligt. Den enklaste rättvisa talar

dock därför, att hvarje man bör vara pligtig att försvara sitt fosterland. Om den rike finge för en mindre betydande penning i stället för med sitt blod gälda, hvad han är skyldig sitt fosterland, så skulle den fattige, medveten om detta förhållande, icke gerna med någon bättre känsla gå i striden. Men icke blott den enklaste rättvisa fordrar, utan äfven klokheten bjuder, att man bör erkänna grundsatsen om allmän värnepligt. Hvad är det, som egentligen bidrager till en armés seger? Jo, medvetandet att bildning och intelligens ej saknas i lederna. Man är icke då redlös, derföre att befälet under en batalj bortskjutes, ty man vet inom sig, att i lederna finnas personer, som kunna i nödfall taga befälet. Man påstår också med skäl, att bland de förnämsta anledningarne till Preussarnes segrar i sista kriget var den, att en icke ringa del af de bildade klasserna fanns i arméens leder. Utskottet har också föreslagit en utväg för att i fredstid utbilda en del värnepligtige till befäl. Det blir således ej ovilkorligt för den bildade ungdomen att stadna i ledet såsom simpel soldat. Han kan, om han dertill eger duglighet, avancera och såsom befäl inträda i förhållanden, mera öfverensstämmande med hans vanor och uppfostran. Jag ber att få fästa uppmärksamhet på vigten deraf, att just för landstormen eller krigsreserven bör befäl på detta sätt bildas. Om friköpsrätten finge ega rum, skulle den bildade och rike i de flesta fall undandraga sig värnepligten, och befäl komme då att hos landstormen saknas.

Man har sagt, att hinder, med afseende på tiden, skulle ligga i vägen för tjänstemän och näringsidkare att fullgöra beväringstjensten; men till de korta öfningstider, som blifvit ifrågasatta och fördelade på 3 år, bör hvem som helst kunna utverka sig ledighet. För mången blefve denna tjänstgöring i hög grad helsobringande. Den skulle nära nog kunna anses såsom en brunnskur.

En talare har yttrat sin förvåning deröfver, att Utskottet icke tagit Kongl. Maj:ts vid sistlidne Riksdag framlagda förslag till landtförsvarets ombildning under öfvervägande. Jag kan upplysa, att Utskottet tagit noggrann kännedom om detta förslag. Den deri vidrörda frågan om beväringssoldater och tiden för deras tjänstgöring framlades inför Utskottet af mig personligen, derföre att jag ansér allt hvad deremot är invändt hufvudsakligen vara grundadt på fördom. Men alla erinrade sig den stormande ovilja, hvarmed Rikets Ständer, och förnämligast det Stånd hvartill den värde talaren då hörde, mottogo det Kongl. förslaget. Utskottet ansåg sig derföre icke nu böra frankomma med ett förslag i enahanda syfte. Man bör väl icke föreställa sig, att hvad Riksdagen en gång med stor majoritet förkastat skall en annan gång med lätthet vinna bifall. Det vore i sanning en alltför lättsinnig åtgärd af en Representation.

Jag besvär Kammaren ännu en gång att icke förkasta eller återremittera denna punkt, derföre att man vidtagit en sådan åtgärd med en föregående. En återremiss betyder nemligen icke annat än ett förklädt afslag. Utskottet kan möjligen under den återstående korta riksdagstiden hinna att besvara eller gifva nytt Utlåtande öfver en eller två återremitterade punkter; men hvar och en bör kunna inse, att Utskottet omöjligen kan hafva tid att uppsätta ett alldeles nytt Betänkande, som skulle kunna under denna riksdag prövas. Fäderneslandets väl kräfver, att vi

icke uppskjuta att till dess försvar vidtaga åtminstone de viktigaste ibland nu föreslagna åtgärder. Jag anhåller om bifall till punkten med den af mig föreslagna redaktionsförändringen.

Herr Hörnfeldt: Oaktadt den siste ärade talaren sökt ådagalägga, att denna punkt är fristående och kan oberoende af föregående återremitterade punkter afgöras, är jag likväl af motsatt åsigt och anser denna punkt ega det sammanhang med tredje punkten, som återremitterats, att äfven denna bör följa med. Utskottet, som föreslagit aflösning från rust- och rotehållningsbesväret och derigenom velat bereda den onererade jordens innehafvare lindring i denna tunga, har äfven, efter hvad Betänkandet utvisar, tänkt sig, att allmogen, då den finge åtnjuta sådan lindring, skulle åtaga sig en utsträckt värnepligt från 20 till 50 år och förbinda sig att ingå i landstormen. Jag föreställer mig därför, att det skulle förefalla Utskottet sjelft besynnerligt, om Kammarern, sedan den återremitterat tredje punkten, bifölle denna, oberoende af utgången å den tredje och öfriga dermed sammanhängande punkter. Det är ju ganska möjligt, ja sannolikt, att Utskottet, vid förnyadt öfvervägande af ifrågavarande punkter, kommer till ett annat resultat äfven i fråga om denna punkt. Jag anhåller därför om återremiss derå, i syfte att Utskottet måtte hafva fria händer angående bestämmelserna i denna punkt.

Herr John Ericson: Innan diskussionen om denna punkt begynte, var jag af den mening, att den kunde och borde bifallas oberoende af tredje punkten. Det är nemligen gifvet, att till landets försvar erfordras i farans stund folk till antal mångdubbelt mot den aktiva arméen, den må vara indelt eller icke. Denna armé är, i händelse af ett fiendligt angrepp, alldeles för liten och måste förstärkas. I allt fall är således för fäderneslandets trygghet nödvändigt, att den allmänna värnepligten antages; men då här inom Kammarern visar sig en tendens att köpslå om de skyldigheter för landets försvar, Folket må underkasta sig, vill jag att Kammarern, för sin egen heders skull, undviker vidare diskussion härom, och helt enkelt återremitterar punkten.

En talare har förebrått Utskottet, för det att det ej skulle hafva begagnat sig af och hemtat ledning för sitt omdöme ur Landtförsvars-kommitteéns betänkande. En sådan förebräelse är dock orättvis, ty Utskottet har ingalunda underlåtit att taga hänsyn till Landtförsvars-kommitteéns och Kongl. Maj:ts på grund deraf afgifna förslag, men icke kunde det falla någon af Utskottets ledamöter in att för Representationen framlägga ett förslag, som med så stor ovilja vid sista riksdagen emottogs af allmänna meningen och blef med så stor majoritet afslaget i just det Riks-Stånd, der talaren då hade äran föra ordet och säkert skulle rönt samma öde i denna Kammarer vid ett förnyadt framläggande. Utskottet har sökt åstadkomma ett annat, på så rättvisa och billiga grunder som möjligt fotadt förslag, hvilket Utskottet ansett egnadt att bättre motsvara Folkets verkliga önskningsar, på samma gång det skulle vara sådant, att genom dess antagande fäderneslandets sjelfständighet och oberoende blefve betryggade. Talaren har sagt, att det är bättre att hafva en liten, väl öfvad och beväpnad armé än en större, men ej så väl disciplinerad. Jag känner fullkomligt den satsen,

och vet äfven hvarifrån den kommer, men huruvida den är riktig i alla länder, mot alla fiender och under alla förhållanden, det lemnar jag derhän, ty för landets försvar är icke nog, att den aktiva arméen är väl öfvad. Den bör äfven vara så stor, att den med hopp om framgång kan möta en öfverlägsen fiende. Jag tror icke, att Utskottet förtjenar det hårda omdöme, som framlyste i den värde talarens framställning. Jag anhåller om återremiss.

Herr C. A. Larsson: Jag hyser i sanning mycken högaktning för och sätter stort värde på de utmärkte och upplyste mäns omdöme, som förordat bifall till denna punkt, men jag önskar, att de, som sålunda med magtspråk vilja genomdriva förslaget om allmän värnepligt, ville taga någon hänsyn till Folkets tänkesätt i frågan. Det skulle minsann ej skada, om de sjelfve finge höra hvad Folket i denna sak önskar. Man torde erinra sig, hvilket mottagande 1812 års beväring författning rönt hos Folket. Skulle vi, Folkets representanter, återvända till hemorten med det budskap, att vi antagit en lag om allmän värnepligt från 20 till 50 års ålder, tror jag icke, att vi blefve särdeles välkomne, om vi icke beredt Folket någon lindring i den tunga, som redan länge tryckt jorden i och för landets försvar. Flertalet af denna Kammares ledamöter skulle då, såsom varande värnepligtige, kanske ej återkomma hit en annan riksdag, som då blefve sammansatt af bara gubbar.

Grundorsaken till Folkets obenägenhet att åtaga sig en ovilkorlig allmän värnepligt i större utsträckning än som redan finnes, är att den önskar indelningsverkets upphäfvande, innan den ikläder sig ytterligare förpligtelser för landets försvar. Är det väl rimligt och billigt, att den samhällsklass, som är betungad med rust- och rotehållningsbesvär och således i ganska betydlig mån och mer än andra samhällsklasser bidrager till försvarsverket, skall fortfara dermed och medlemmarne af denna klass på samma gång vara tvungne att sjelfve gå ut i krig? Det är, efter mitt förmenande, högst angeläget, att denna punkt företages till förnyad ompröfning i Utskottet i sammanhang med förslaget till den berustade och roterade jordens befriande från den nuvarande tungan. Kommer dertill, att värnepligten kan så ordnas, att inkomster kunna derigenom inflyta och följaktligen något bidrag till de betydliga kostnaderna för försvarsverket vara att påräkna, är detta ett ytterligare skäl till punktens återremitterande. Dessutom kan jag ej fatta nödvändigheten af våra pligters utsträckning redan nu, då vi hafva en ganska betydlig beväring att tillgå för landets försvar. Vi hafva hittills kunnat freda oss för fiendtliga angrepp, och hade ej förräderi mellankommit, skulle sannolikt våra krig för Finlands försvar fått en lyckligare utgång, än beklagligen blifvit händelsen. Icke heller vill jag underkasta mig förebräelser mot Bonde-Ståndet för det sätt, hvarpå det Kongl. förslaget om vårt försvar der emottogs. Kongl. Maj:t hade i detta sitt förslag icke gått så långt, som Utskottet nu gjort, och det var egentligen det af Kongl. Maj:t föreslagna lottningssystemet jemte den omständigheten, att förslaget ej ens innehöll en antydning om indelningsverkets upphäfvande eller någon annan lindring för rust- och rotehållare, som framkallade Bonde-Ståndets obenägenhet mot förslaget, som i öfrigt ej rönt något ogillande inom Ståndet.

Som jag, hvad förut redan är antydt, icke tror, att vi vid vår hemkomst blifva helsade med bravorop, om vi antagit värnepligtens utsträckning utan någon motsvarande lindring i rust- och rotehållningsskyldigheten, kan jag ej annat än yrka återremiss å Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Liss Olof Larsson: Jag är hufvudsakligen förekommen af den siste talaren, med hvilken jag i allo instämmer, men jag vill, i anledning af Herr von Troils yttrande derom, att vi ådraga oss ett stort ansvar, om vi ej antaga förslaget om allmän värnepligt under tiden från 20 till 50 år, förklara, att jag för min del icke fruktar för tyngden af ett sådant ansvar. Ty om alla, såsom vi innehafvare af den roterade jorden, deltaga i samma mån till landets försvar, skulle ej så stora uppoffringar därför nu erfordras. Jag tror därför, att det svåraste ansvaret drabbar dem, som nu ej vilja deltaga i landets försvar, med mindre än att vi, som i 200 år underhållit den indelta arméen, nu skulle betala till Staten, för att få dem att deltaga i ett åliggande, som likväl borde vara lika heligt för oss alla. Jag yrkar återremiss å denna punkt.

Herr Hedenberg: Det förefaller mig något underligt, att man vill återremittera denna punkt, ty jag vet ej rätt till hvad en sådan åtgärd kan tjena. Här är ju blott fråga om den princip, som bör iakttagas vid ordnandet af fäderneslandets försvar, och denna erkänna alla vara den rätta. Den har ock i hufvudsak redan vunnit tillämpning genom vår 5-klassiga beväring. Hvad åter den gjorda anmärkningen mot åldern för inträdet bland de beväringsskyldiges antal angår, så anser jag, att Utskottet på sid. 10 i sitt Betänkande därför bjudit skäl i 6:te, 7:de och 8:de styckena. Jag för min del tror alltså, att den 20-åriga Svenska ynglingen orkar med geväret och utan olägenhet uthärdar den vapenöfning i hemorten, som i fredstid må blifva bestämd.

Jag yrkar bifall till punkten oförändrad.

Herr Murén: Jag vill till en början hemställa till de ledamöter i Utskottet, som besvarat invändningarne emot Utskottets förslag, om de icke vilja med tolerans upptaga de anmärkningar, som gjorts och kunna göras emot föreliggande Betänkande. Jag tror, att de, som framställa sådana anmärkningar, lika varmt nitälska för fosterlandets försvar som Utskottets egna ledamöter. Jag är ej af samma mening som en af Utskottsledamöterna nyss uttalat, att Kongl. Maj:ts vid sista riksdagen i ämnet framlagda förslag blef af allmänna opinionen förkastadt. Jag tror detta icke vara med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Det nädiga förslaget blef väl ej antaget, men därför må man icke anse det utdömdt. Skälet, hvarföre det ej af Ständerna antogs, är att söka hufvudsakligen i den omständigheten, att det icke var allmänligen känt inom landet, hvarföre man ville uppskjuta saken till en kommande riksdag. Det af Utskottet nu framlagda förslag förutsätter större uppoffringar å Folkets sida än det af Kongl. Maj:t vid sista riksdagen framställda. Värnepligten är af Utskottet utsträckt till 50 år, men var af Kongl. Maj:t föreslaget att gälla, endast till dess man fyllt 45 år. Jag vill ej klandra Utskottets

förslag i detta afseende, ty jag anser, lika med Utskottet, att hvarje vapenför man i sina kräftigaste år bör deltaga i landets försvar, men antagligheten af förslaget beror i ej ringa mån af huru försvaret i öfrigt ordnas. Man bör i första rummet tillse, att försvaret ställes så, att det icke öfverstiger nationens krafter, och i detta afseende synes mig det Kongl. förslaget ega ett afgjordt företräde. Det är väl sannt, att det icke antogs, men jag tror, att, om lottningen undvikits, detsamma skulle hafva omfattats med mera välvilja af Representationen. Atminstone var det sådant, att det ganska väl tål jemförelse med Utskottets förslag, huru godt detta än må vara. För mig synes frågan om vårt försvar huvudsakligen gå ut derpå, att vi hafva en armé, tillräckligt stor och beredd att genast i behöfvets stund möta en anfällande fiende. Den måste fördenskull vara väl öfvad och beväpnad. Eljest blefve det en vådlig misshushållning på menniskolif och blod, utan någon nytta för landets försvar. Må man derföre tillse, att arméen ej tilltages större, än att nationen mågtar bekosta dess öfvande, samt att den är försedd med tidsenliga vapen. Bättre således att hafva en mindre styrka väl öfvad och beväpnad, på samma gång hvarje värnepliktig man bör vara så krigsbildad, att han vid inträffande behof kan ingå i arméen såsom förstärkningsmanskap. Det Kongl. förslaget, som just åsyftade ett försvar på de grunder jag nu anför, hade jemväl ett annat företräde deri, att det bibehöll indelningsverket. Jag tror det blir ganska svårt att, på sätt Utskottet föreslagit, organisera en annan stamtrupp i stället för den indelta och tillförbinda kommunerna att bestå den bostäder och kåltäppor. De orättvisor och olägenheter, som vidlåda indelningsverket, tror jag lätt kunna afhjelpas på annat sätt än Utskottet föreslagit. Men då indelta arméen eller den stamtrupp, som skulle sättas i stället, är för ringa, är det för landets försvar nödvändigt, att nationen åtager sig större uppoffringar än hittills, deribland värnepligtens utsträckning utöfvar det nu bestämda måttet. Den allmänna värnepligten i och för sig har nationen långt för detta iklädt sig. Här är nu fråga blott om att ytterligare utsträcka denna skyldighet vid de tillfällen, då fäderneslandets säkerhet är i fara och nöden står för dörren. Jag hemställer, om det är nationens representanter värdigt att köpslå om åtagandet af en sådan skyldighet, som en hvar icke kan, icke vill undandraga sig. Frågan gäller här att åtaga sig större skyldigheter i och för fosterlandets försvar, än hvar till vi redan äro förpligtade, och fråga är icke om att göra sig qvitt bördor, som vi för detta ändamål påtagit oss. Icke kunna vi inför historien stå till svars för att vi återigen undanskjuta en så vigtig sak, som gäller fäderneslandets trygghet och sjelfständighet. Hvarthän kan sådant leda, om vi, insöfde i ett mer än 50-årigt fredslugn, oupphörligt lägga armarne i kors i fråga om vårt försvar. Må vi ej glömma de stora olyckor, hvaraf vårt land hemsöktes, då Finland röfvades från Sverige, och det afsända krigsfolket ankom till Finland, först sedan en stor del af landet blifvit intaget af Ryssarne. Om Regeringen, denna så olyckligt ryktbara enväldsstyrelse, då gjort sin pligt och i tid sört för landets försvar, hade vi kanske ännu haft Finland i behåll. Vilja väl Svenska Folkets representanter göra sig skyldige till samma fel som denna enväldsregering och ådraga sig enahanda ansvar som den. Hafva vi icke i våra dagar sett två sjelfständiga riken, Hannover och Sachsen, på samma sätt

som Sverge 1809 öfverraskade af en fiendtlig armé! Må vi derföre icke göra oss för säkra och insöfva oss i den inbillningen, att ingen fara kan hota oss. Förr än vi tro, står den kanske för dörren, och i sista stunden är det för sent att ordna vårt försvar.

Jag lägger detta Kammarens ledamöter på hjertat med den önskan, att icke för indelningsverkets olägenheter och besvär uppföra fäderneslandets trygghet. Dessa olägenheter kunna på annan väg lätt afhjelpas. Väl har jag icke något emot en återremiss af Betänkandet, men hoppas då att Utskottet måtte göra mera afseende å Kongl. Maj:ts nädiga förslag vid sista riksdagen och, vid omarbetningen af sitt eget förslag, uppställa detsamma i större öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t proponerat.

Herr Hedengren: Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr von Troil, hvilken på ett kraftfullt och varmt sätt framhållit de skäl, som mana till godkännande af denna punkt, och, enligt mitt förmenande, innehåller denna punkt verkligen så stora och sköna grundsatser, att det vore sorgligt, om Kammaren förkastade dem. Vi få icke tänka, att vi alltid komma att förblifva i lugn och ro, utan den tid kan komma kanske ganska snart, då det kan vara godt att hafva ett ordnad försvar. Då det gäller landets sjelfständighet, får man icke väga så noga på kostnaden derför. Det skulle tvifvelsutan kosta mera, om Sverige komme i samma olyckliga ställning som Polen, ty man skulle säkerligen icke då underlåta att utpressa vida större bidrag i folk och penningar till krigsmagtens underhåll än nu erfordras. Man får icke, såsom här blifvit gjordt, påstå, att Kongl. Maj:t i sitt förslag till förra Riksdagen icke skulle hafva åskat en större armé än på 50,000 man. Denna styrka var afsedd att utgöra *den minsta krigsfoten*, som dock borde kunna uppbringas ända till 90,000 man. Men derjemte hade Kongl. Maj:t föreslagit, att den del af beväringen, som skulle förstärka arméen, skulle uttagas genom lottning; och i denna del var det just som förslaget väckte så stort ogillande ej allenast vid förra riksdagen utan äfven i hela landet, och för min del kan jag icke annat än ogilla ett sådant lottningssystem. En annan olägenhet utaf Regeringens förslag låg deruti, att största delen af beväringen skulle blifva alldeles öfivad. Vågar man väl tro, att en fiende, som ämnar anfalla oss, icke skall komma med större styrka, än att 50,000 man skola kunna göra tillräckligt motstånd. Eller tror man väl, att fienden skall vänta med sitt anfall, till dess beväringen hinner öfvas. Nej, han skall säkerligen komma likasom 1808 utan krigsförklaring och passa på just då, när våra trupper äro som mest öfvade och minst beredda att möta honom. Med det utvecklade jernvägssystem, som nu finnes i Ryssland, skall denna magt lätt kunna tidigt på våren, vid första öppet vatten, kasta öfver Östersjön en styrka på 80 à 100,000 man om än i tvenne omgångar, och huru skola vi då i en hast kunna fylla arméens leder, med en öfivad beväring? Det är nemligen nödvändigt att beväringen är öfivad, så att hon icke i striden blir blott kanonmat, ty vi böra komma ihåg, att det är krigsvana och väl rustade trupper hon skall möta. Jag är således Utskottet tacksam, derföre att det tillstyrkt öfning för *hela beväringen*, och den tid, Utskottet dertill anslagit, är verkligen den minsta behöfliga. Vi må väl betänka, att beväringens öfning är af största vigt

äfven för stamtruppens krigsduglighet, ty, om denna blir sammanblandad med öofvad beväring, sätter man i fara ej blott det unga folket utan äfven de gamla kärntrupperna; och hvad återstår oss väl sedan? Sorgligt vore, om vi först genom en inkräkning af landet skulle få ögonen öppna för det trängande behofvet af ett ändamålsenligt försvar, och det är därför jag vill lägga Kammaren på hjertat, att icke till en oviss framtid undanskjuta frågans afgörande. Utskottets förslag innehåller inga i detalj gående bestämmelser, men det uttalar stora grundsatser, och jag vill icke hafva på mitt samvete att hafva bidragit till deras förkastande af Representationen. I likhet med Herr von Troil ber jag Kammaren att, så enhälligt som möjligt, bifalla denna punkt och ej i det fallet stadna efter Första Kammaren, ty vi böra väl vara lika angelägna som Första Kammaren att värna ett älskadt fosterland; och jag skulle icke vilja, att denna Kammare i det hänseendet stode efter den Första.

Jag yrkar bifall till denna punkt.

Herr Witt: En talare har funnit sig särdeles missnöjd med hvad jag sist yttrade, då jag anmärkte, att värneplikten icke borde vara ovilkorlig. Han ansåg, att sådant vore både oklokt och orättvist. Om jag talat så oklokt och orättvist, har jag åtminstone trösten att i afseende på mina åsikter vara i godt sällskap. Jag är i sällskap med Herr Gillis Bildt, Johan Aug. Hazelius, Eric af Klint, Ludvig af Ugglas, J. H. Rosensvärd, P. O. Liljewalch, M. Réenstjerna, Br. Abr. Lejonhufvud och C. M. Forsman, hvilka alla den 12 Maj 1865 underskrifvit hvad jag nyss yttrat. Jag fästade dock derjemte uppmärksamheten på ett skäl för friköpningens bibehållande, som tyckes hafva undgått dessa herrar, ty eljest skulle det säkerligen hafva varit upptaget i Betänkandet, att namligen, der friköpning icke är tillåten, man i stället för att offra några tusen riksdaler, för att befria sig från en förhatlig krigstjenst, förskaffar sig betyg om en föregifven sjukdom. För öfrigt finnes det icke något land, för så vidt jag vet, der värneplikten är så allmän, att man icke får lega annan karl i i sitt ställe. Skall Sverige nu ensamt blifva ett experimentalfält för denna nya idé? Jag betvivlar att sådant är klokt, och det är ej heller rättvist, ty om den, som icke har lust för krigareyrket och icke duglighet därför, vill underkasta sig en pekunier uppoffring, för att sätta i sitt ställe en annan, som tycker om krigstjensten och är fullt lämplig för densamma, tror jag icke, att Staten gör någon förlust genom att få en modig och duglig stridsman, i stället för en motvillig och oduglig. Och här är ju alldeles icke fråga om att tvinga någon att för en annan åtaga sig beväringensplikten, utan detta är öfverlemnadt åt den enskilde öfverenskommelsen, och då kan jag ej finna någon orättvisa deruti. Det är mycket här i världen, som låter förträffligt, men "det är icke allt guld, som glimmar", och "det är icke allt sanning, som sanning liknar". Det låter vackert, att alla skola vara pligtiga värna sitt fädernesland, men detta finnes blott på papperet, och i verkligheten gestaltar sig saken annorlunda och man kommer kanske till ett resultat, motsatt det man önskar. Theorien kan vara förträfflig i och för sig sjelf, men blir i praktiken ofta oduglig.

Herr Lönnberg: Man har här hört åtskilligt klander emot Utskottet, derföre att det icke skulle hafva fäst at tillbörlig uppmärksamhet vid Landtförsvars-kommittéens Betänkande och det af Kongl. Maj:t vid förra Riksdagen framlagda förslag, och man har ansett, att detta förslag bort med några modifikationer af Utskottet framläggas. Åtskillige ledamöter af Utskottet hafva redan till svar på dessa anmärkningar upplyst, att Utskottet egnat en sorgfällig ompröfning åt nämnda kommittébetänkande, och att Utskottet icke framlagt Kongl. Maj:ts förslag finner jag för min del icke underligt, då man känner den ovilja, detta förslag rönte såväl inom Representationen som i landsorten. Jag lemna derhän, huruvida förslaget förtjenade ett dylikt emottagande, men ett faktum var, att så var förhållandet. Man har nu hemställt, om det icke vore skäl att acceptera Kongl. Maj:ts förslag, enligt hvilket kostnaden för beväringens öfningar blefve betydligt mindre än enligt Utskottets förslag; men, märk väl, enligt samma förslag skulle blott *en del* af beväringen öfvas, och då kommer man till den frågan, huru skall denna del uttagas? Detta kan, såvidt jag vet, icke ske på mer än 3 sätt: efter längd eller födelsedag eller genom lottning. Hvad nu först längden angår, torde denna grund vara mindre lämplig, ty den längsta räkeln är visst icke alltid den dugligaste karlen. Födelsedagen åter har man, såsom vi veta, i Norge tagit hänsyn till, så att de, hvilka äro födde under första delen af året, tillhöra beväringen; men jag torde icke behöfva påpeka, huru den, som är född under första delen af året, ganska lätt kan, i händelse han vill undandraga sig krigstjenst, finna tillfälle att undkomma sin skyldighet i detta fall; och på samma sätt kan det gå till, när längden är den bestämmande grunden. Det tredje sättet är lottning, och såsom jag nyss nämnde, förundrar det mig icke, att Utskottet icke kunnat föreslå en dylik operation, hvilken förut rönt så starkt motstånd. Till bemötande af hvad som blifvit yttradt rörande en lindring i kostnaden, i händelse lottningen antoges, ett skäl som framhållits af de talare, hvilka yttrat sig till förmån för Kongl. Maj:ts Proposition, ber jag få erinra, att det Sammansatta Utskott, som förra riksdagen behandlade nämnda Proposition, föreslog en aföning af 1 R:dr om dagen åt hvar och en, som frivilligt lät antaga sig såsom beväringssoldat. Frågan är nu, om en fjerdedel af beväringstyrkan kunnat frivilligt erhållas för en så ringa betalning. Möjligen har man varit tvungen att höja aföningen till 1 R:dr banko. Men då blir frågan den, huruvida icke på sådant sätt kostnaderna blifva lika dryga, som om hela beväringssstyrkan skulle öfvas, och då är det naturligtvis fördelaktigare för landet, att hela beväringen öfvas än blott en fjerdedel deraf.

Vidare har det blifvit anmärkt, i synnerhet af den talare som närmast före mig hade ordet, att det icke vore lämpligt borttaga friköpningen. Jag tror tvärtom, att detta är en stor förtjenst i Utskottets förslag, och med verklig fågnad var det jag såg friköpningen borttagas. Det nuvarande förhållandet är i sanning vidrigt, ty om något utgör en skranka emellan den fattige och den rike, så är det friköpningsrätten. Och huru har det icke i sednare tider tillgått härmed? Jo, om jag undantager ungdomen vid universiteten, så har öfverallt i landsorten de ynglingar, som tillhört de lyckligare lottade samhällsklasserna och kunnat förskaffa sig den erforderliga friköpningssumman, äfven gjort det, och blott de mindre

bemedlade hafva måst deltaga i exercisen. Man kan väl ej heller förneka den stora vigten för beväringen af att i sina leder innesluta så mycken intelligens som möjligt, och då, enligt Utskottets förslag, bättre tillfälle dertill erbjudes och för öfrigt tillgång på underbefälsämnen derigenom lättare beredes, måste jag, långt ifrån att finna något origtigt i friköpnings borttagande, anse detta som en stor förtjänst.

Flere talare hafva motsatt sig denna punkt, af det skäl att ett bifall till densamma skulle motverka indelningsverkets afskiljande från jordbruket eller nödiga jemkningar deri. Men sådant kan mycket väl ske, äfven om denna punkt bifölles. Det nuvarande sättet att bilda en stående armé genom indelningsverket bör rättas ej blott emellan hemmansegarne inbördes, utan äfven emellan dessa och andra medborgare, som hittills icke haft någon likartad skyldighet sig ålagd, detta är obestridligt. Och frågan derom, huruvida indelningsverket bör upphöra eller till någon del kvarstå, är en fråga, som icke kan falla och slutligen skall genomföras, alldeles oberoende af nu föreliggande ämne. Att i fråga om denna punkt ständigt upprepa "*non possumus*", tror jag icke går för sig huru länge som helst. Det måste finnas en gräns, och man kan ej, år för år, undanskjuta frågan om försvarets ändamålsenliga ordnande.

För min del finner jag således de betänkligheter, som af föregående talare blifvit framställda emot denna punkt, icke vara grundade, och jag tror ej heller, att kommittenterne med ovilja skola bemöta den hemkommande riksdagsmannen, i fall han biträdt detta förslag. Jag anser mig tvärtom icke kunna biträda ett förslag, som går ut på att undanskjuta ordnandet af vårt försvar, och jag skulle icke vilja ikläda mig ansvaret för ett sådant beslut, ty morgondagen har man alldeles icke i sin hand, om än man tror sig kunna bestämma öfver det närvarande ögonblicket.

Med den förändring i momentet *a*, som i början af diskussionen yrkades, anhåller jag således om bifall till denna punkt.

Herr Jonas Andersson: Jag har begärt ordet, hufvudsakligen med anledning af de anmärkningar, som blifvit gjorda emot Utskottets förslag, i hvad det rör borttagande af friköpning, och i likhet med den näst föregående talaren anser jag denna princip, att icke friköpning eller lega får ifrågakomma, vara bland de bästa, Utskottet i hela sitt Betänkande framställt. Jemnligheten i detta fall sammanhänger i väsendtlig mån med jemnligheten i andra afseenden, då det gäller bördor och uppoffringar för försvaret i allmänhet, och derföre torde det vara största skäl att enhälligt gilla Utskottets förslag i denna del. Detta mitt yrkande sker dock under förutsättning, att Utskottet inkommer med ett förslag om en jemn fördelning af försvarsverket i allmänhet, så att de bördor, hvilka nu särskildt drabba en klass, måtte utjemnas och fördelas på alla medborgare. Sedan detta skett, anser jag denna punkt riktig i alla dess 3 moment. Det heter visst, att värnepligten eger rum från 20 till 50 år; men man bör komma ihåg, att största delen af denna tid tillhör man landstormen, det vill säga, någon tjenstgöring kan då icke ifrågakomma annat än i tider och förhållanden, då i allt fall folket måste gå man ur huset. Då fienden trängt inom landets gränser och våldfört sig å hvad vi ege kärast och dyrbarast, tror jag att, äfven om sådant icke vore föreskrifvet

i lagen, en hvar, som egde krafter, vore pligtig att deltaga i landets försvar. Den utsträckning i tiden för den egentliga beväringsskyldigheten, som blivit af Utskottet föreslagen, förekommer först i nästa punkt; och jag tror derföre, att man lugnt kan godkänna 9:de punkten, hvilken endast i största vidträckthet erkänner en allmän värnepligt. Mot den af Utskottet föreslagna förlängning i beväringens öfningar, torde deremot åtskilligt vara att anmärka, men denna fråga förekommer först i 19:de punkten, och då torde vara tid att tala derom. För min del finner jag således denna punkt välbetänkt, dock såsom jag nyss antydde under förutsättning, att bördorna för vårt försvar blifva mera rättvist och jemnt fördelade emellan alla innebyggare. Det torde emellertid vara skäl att återremittera äfven denna punkt, dels för att erhålla en förändrad bestämmelse, på sätt här under diskussionen blifvit antydt, om inträdet uti beväringens åldern, och dels med afseende på det sammanhang, hvaruti denna punkt står till öfriga redan återremitterade punkter. Jag yrkar derföre återremiss.

Herr vice Talmannen **Mannerskanitz**: En hvar, som med uppmärksamhet genomläst och uppfattat innehållet af Utskottets förslag i denna del, kan icke undgå att finna, det samma förslag innehåller två grundsatser af den betydighet, att deras tillämpning skall bestämma vår sjelständighet och vara det enda medel, som säkert kan trygga vår frihet. Dessa två grundsatser äro, att hvarje vapenför man äfven är pligtig att under vissa år, nemligen så länge han verkligen är vapenför, deltaga i fosterlandets försvar, och att denna skyldighet som äfven är en rättighet för hvarje Svensk man att bära vapen emot fienden, jemväl innefattar för Staten en pligt att göra honom skicklig dertill, genom att låta honom erhålla nödig öfning. Annat innehålles nu icke i denna punkt, än att hvarje Svensk man är pligtig att försvara sitt land och eger rättighet att blifva öfvad i vapens bruk. Huru detta sedermera skall gå till, bestämmes i de följande punkterna. Här uttryckes äfven, att någon befrielse från den allmänna pligten icke får ske annat än uti högst vigtiga undantagsfall, som betingas af det allmänna intressets synpunkt, och icke böra ega rum derföre, att krigstjensten faller sig mindre beqväm för den ena än för den andra. Man bör icke tillåta den förmögne att för några till Staten erlagda riksdaler blifva qvitt sin värnepligt, man bör icke heller medgifva honom att med penningar köpa någon annan att offra sitt blod i hans ställe. Detta måste yrkas icke allenast i den allmänna rättvisans namn, som fordrar, då fråga är om medborgares lif, att ej vilkor uppställas som den ene men icke den andre kan uppfylla, utan också derföre att försvaret vinner i verklig styrka, då, när ingen kan undandraga sig, intelligensen och den fysiska kraften, livvade af samma mod och täflande med hvarandra, kämpa sida vid sida inom härens leder. Denna punkt utgör således ett riktigt uttryck af de sanna grundsatserna för fäderneslandets försvar, och det skulle i sanning vara mera än beklagligt, om Kammaren icke godkände denna punkt.

Det är naturligt, att den samhällsklass, som hittills burit största tungan af försvarsverket, måste söka att dervid för framtiden blifva mera likställd med andra medborgare; men i det fallet blir ingen bunden af denna punkt, ty här är icke fråga om något definitivt antagande, utan

detta förslag är endast ett principbetänkande, som kommer att genomgå en sorgfällig pröfning hos Regeringen, och sedermera skall änyo framläggas för Representationen vid en kommande riksdag. Här är blott meningen att uttrycka Representationens åsigt om lämpligaste sättet att organisera vårt försvar. För min del skulle jag visserligen icke anse några olägenheter vara förenade med en återremiss, i händelse en så lång tid af riksdagen återstod, att det vore sannolikt att ett nytt förslag kunde hinna af Utskottet uppgöras och af Kamrarne prövas; men då detta är föga sannolikt, skulle det derföre vara ganska önskligt, om Kammaren nu ville uttala den bestämda satsen, att värneplikten borde vara allmän och friköpning ej tillåten, så att, om, såsom jag förmodar, Regeringen vid en kommande riksdag, vare sig att någon underdånig skrifvelse nu beslutas eller icke, framlägger ett förslag till försvarsväsendets ordnande, Regeringen dessförinnan må få klart för sig, att Representationen hyllar grundsatsen om allmän värnepligt och ogillar friköpningsrätten; och jag hoppas, att de, som dela denna min åsigt, icke må se sig förhindrade att öppet uttala den utaf någon betänklighet, att de derigenom skulle binda händerna på sig, med afseende på anslag till större öfningar för beväringen, eller att derföre att de anse att någon ändring i värneplikten icke bör ske, förrän lindring i roteringen vunnits. De hafva alltid sin rätt öppen att yrka lindringar i roteringsbördan såsom vilkor för värnepligtens utsträckning. Och må man derföre icke nu sky att uttala sig till förmån för en grundsats om en pligt, som jag är förvissad, att hela landet vill åtaga sig. Vår befolkning har gifvit det tydligaste bevis på sin öfvertygelse och sin önskan i detta fall, ty hvarföre hafva annars både unga och gamla i så stor mängd skyndat att uppställa sig i de frivillige skarpskyttarnes leder, och att med uppoffring af tid och kostnader deltaga i deras öfningar, om icke för att att ådagalägga, att de anse riktig och önska en snar tillämpning af den viktiga grundsatsen, att vårt lands försvar skall hvila på allmän folkbevapning; — och jag och öfrige riksdagsmän från den ort jag tillhör hafva fått emottaga talrikt undertecknade adresser i sådan syftning. Det vore då i högsta grad orätt, om Representationens beslut icke komme att motsvara den allmänna meningen i landet, sådan densamma, lydande tids-händelsernas allvarsamma stränga maningar, tydligen och kraftigt på de sednare åren uppenbarat sig.

På dessa skäl tillstyrker jag bifall till denna punkt, med den rättelse i första momentet, som af ett par talare blifvit föreslagen, och jag ber än en gång de Kammarens ledamöter, som icke vilja ingå på tillämpningen af den allmänna värneplikten, förrän man medgifvit dem en lindring i deras bördor för försvarsverket på annat håll, att på allvar besinna, att de, genom ett bifall till denna punkt, icke afhända sig rättigheten att göra dessa sina anspråk gällande, då frågan vid en blifvande riksdag kommer åter till Representationens pröfning.

Flere ledamöter hördes häri instämma.

Herr Carlson: Då diskussionen redan varat ganska länge, och jag icke har något ytterligare skäl att tillägga till hvad som redan blifvit yttradt för bifall till Utskottets förslag, skulle jag icke hafva begärt ordet, om icke sakens vikt manat mig att tillkännagifva min åsigt. Det synes mig

falla sig alldeles klart, att värnepligten måste vara allmän. Både känsla och pligt tala därför; jemlikheten i farans stund skall väsendtligen öka tillförsigten hos de stridande, och för dem, som gå att kämpa för friheten, skall detta kännas lättare, då de veta med sig, att, likasom alla hafva del i friheten, hafva de äfven lika del i försvaret deraf. Några undantag från den allmänna värnepligten måste dock naturligtvis alltid ega rum; och därför innehåller äfven detta förslag, att Kongl. Maj:t skulle för Riksdagen framlägga erforderliga bestämmelser i fråga derom.

Jag yrkar bifall till denna punkt.

Herr Hierta: Jag tror icke, att man får för mycket förundra sig öfver de betänkligheter, som framställts mot Utskottets förslag i denna del. För min del härleder jag dessa betänkligheter från de ökade kostnader, som skulle blifva en följd af Utskottets organisationsplan, enligt hvad man kan finna af Utskottets egna kalkyler. Liksom flere föregående talare tror jag dock, att denna punkt endast innehåller en allmän sats, af hvars godkännande man icke kan anses komma till något verkligt resultat i sjelfva frågan om vårt försvars ordnande, men då den här uttalade satsen onekligen innehåller en vigtig sanning, vill jag, för att icke förlänga diskussionen, endast vädja till de varma och vackra ord, som här blifvit yttrade till försvaret för denna punkt, under förklaring att äfven jag önskar bifalla densamma.

En talare, representanten från Gefle, har yttrat, att den allmänna värnepligten redan finnes erkänd uti vår nuvarande beväring, och att uti det hänseendet Utskottets förslag icke innehåller någonting nytt, men en och annan torde dock rygga tillbaka för den långa beväringstiden från 20 till 50 år. Betraktar man de följande punkterna i Utskottets förslag, finner man dock hvad som förstås med denna långa beväringstid, och då tror jag icke det kan vara skäl att hysa för stora farhågor deremot. Då jag på dessa skäl bifaller första momentet, i hvad det angår tiden för värnepligtens fullgörande, ber jag tillika att få yttra några ord till understöd för en talare, som eljest icke har funnit något medhåll, nemligen representanten från Carlskrona. Jag får då gifva till känna, att jag är af samma tanke som han, huru impopulär denna tanke än är, att nemligen det icke är lämpligt att förbjuda friköpning. Allmän värnepligt innefattar hvarje vapenför mans skyldighet att deltaga i landets försvar, och detta begrepp ställes emot begreppet om en stående armé, såsom en särskild klass af medborgare. Detta torde vara den rätta definitionen på en allmän värnepligt, men därför att värnepligten är allmän, bör man väl icke vara så drakonisk, att man icke medgifver något undantag derifrån. Jag kan icke finna annat, än att tillfällen kunna gifvas, då en persons verksamhet, vare sig på det intellektuella eller det industriella området, är för Staten af större betydighet än hundrade andra personers och då det således kan vara vigtigare för Staten, att denna person får friköpa sig, än att han ställes i ledet bland de andra. Det låter visst vackert, att ingen får friköpa sig från skyldigheten att försvara fäderneslandet, och det ligger äfven någonting riktigt deri; men om man ser på den allmänna benägenheten att deltaga i landets försvar, som uppenbarar sig i skarpskytterörelsen, och erinrar sig, huru i Danmark under sista

kriget den bildade ungdomen skyndade att ställa sig i härens leder, utan att vilja begagna rätten att friköpa sig, tror jag ej, att man behöfver vara rädd för några större missbruk, i händelse en dylik rättighet medgäfvos hos oss. I likhet med Herr Witt vet jag ej heller något annat land, der friköpning är absolut förbjuden, och det erfordras i sanning icke stort skarpsinne, för att inse, det sådana fall verkligen kunna förekomma, då friköpningsrätten för samhället är af högsta vigt.

Jag yrkar derföre bifall till momentet *a*, men med borttagande af orden: "utan rätt till friköp eller lega". Hvad som sedan återstår i momentet torde utgöra en tillräcklig definition på allmän värnepligt. Vid sådant förhållande behöfs icke momentet *b*, utan momentet *c* blir andra momentet. Med nu angifna förändring yrkar jag bifall till punkten.

Herr Sven Nilsson: Jag hörde en talare nyss yttra, att han icke ville inlåta sig på den allmänna rättsgrunden för deras yrkande, som icke vilja, medgifva utsträckning i värnepligten utan motsvarande lindring i roteringen. För min del anser jag det nödigt att i första rummet pröfva rättsgrunden, och jag beklagar, om vi, såsom representanter, icke skulle först och främst taga hänsyn till rättsgrunden. Det rätta är nemligen äfven det nyttiga, och det nyttiga är alltid godt, ty historien och allmänna erfarenheten visa, att, då det orätta segat, har deraf, förr eller sednare, följt allmän eller enskild olycka. Om det emellertid skulle finnas någon, som icke hade reda på rättsgrunden i detta fall, ber jag få uppläsa några ord ur de gällande knektekontrakten, hvarest det heter: "Allt förthy gifves dem — rotehållarne — deremot uppå Kongl. Maj:ts vägnar härmed den fullkomliga försäkring, att så länge på deras sida intet fel förspörjes, det som utlofvat är att efterkomma, de, deras barn och folk, hvilka till gårdarnes kultur och bruk, samt till ersättande af manskapets afgång nödvändigt kunde behöfvas, för utskrifningar och alla dervid hängande besvär, hvad namn de heldst hafva kunna, samt fördubblingar och våldsamma värfningar, nu och i tillkommande tider vara alldeles qvitte och befriade." Der hafva vi nu den återopade rättsgrunden, och då detta förslag afser, att hvar och en skulle vara pliktig att från 20 till 50 år deltaga i landets försvar och utan rätt till friköp eller lega vara underkastad den för sådant ändamål behöfliga öfningen, är det tydligt, att sådant icke kan bestå tillsammans med den nuvarande roteringen. En talare vill anse allmänna värnepligten vara något helt annat än de fordna utskrifningarne, som skedde efter Konglig befallning, likasom då Kejsaren i Ryssland nu utfärdar en ukas om utskrifning. Jag påstår deremot, att den nu åsyftade allmänna värnepligten är alldeles samma sak som de fordna utskrifningarne, fastän formen och namnet äro förändrade; ty utskrifningarne voro och värnepligten är det sätt, hvarunder hvarje medborgare fullgör sin skyldighet att bidraga till fäderneslandets försvar. Vi hafva aldrig lärt känna utskrifningar af sådan beskaffenhet som begagnas i Ryssland, der en kejsarlig ukas blott anbefaller, att så och så stor del af befolkningen skall ställas i ledet. Den tiden, då utskrifningar begagnades hos oss, berodde det alltid på Riksdagen att pröfva behöfvat, och, om så fanns nödigt, medgifva utskrifningen.

Bifaller man nu Utskottets förslag, skall det hos oss aldrig behövas en dylik ukas, aldrig behövas någon utskrifning, aldrig någon sådan pröfning af behovet, utan hvarje man är utskrifven för hela den del af sitt lif, då han är vapenför; d. v. s. ukasen är gifven en gång för alla. Vill man nu betrakta denna punkt blott såsom en allmän sats i beväringslagen, så finnes det en allmännare sats, som står deröfver, och som visar origtigheten af värnepligtens utsträckning, såvida man icke borttager bördan från den hittills roterade jorden, nemligen den satsen att hvad jag fullgör på ett sätt, bör jag ej tvingas att fullgöra äfven på ett annat.

Någon talare har sagt, att Utskottet bort fästa mera afseende vid Kongl. Maj:ts förslag till förra Riksdagen; men om han läst Utskottets Betänkande i sin helhet, skulle han hafva funnit, att detta förslag blifvit tillämpadt i många delar, ehuru ej i den delen som vid förra riksdagen mötte så allmänt motstånd. För öfrigt hemställer jag, om det kan vara billigt och rättvist att ytterligare betunga vår allmoge med en utsträckt värnepligt utan att förändra det nuvarande indelningsverket, då man t. ex. vet, att i Dalarne det finnes en socken, der hvar 57:de innevånare är soldat. Jag tror verkligen, att en sådan ort redan är tillräckligt betungad i och för försvarsverket och, i stället för att tåla någon tillökning, behöfver en eftergift. Om faran nu såsom man påstår står för dörren, hafva vi 5 klasser beväring om tillhopa 100,000 man, alla dessa med friska krafter; men någon vidare tillökning af beväringen bör icke ega rum, utan en genomgripande förändring af försvarsverket i sin helhet; hvarje lappande på den gamla institutionen skulle endast undanskjuta den vigtiga reformen. Slutligen vill jag gifva till känna, att jag i Utskottet arbetat så mycket som möjligt, för att få punkten sådan den är; men den kan endast tillämpas i harmoni med de öfriga punkterna, det vill säga endast med vilkor att indelningsverket borttages; och jag hemställer derföre, om det icke kunde vara skäl att återremittera denna punkt, för att behandlas i sammanhang med den tredje punkten. Man har här yttrat sig anse en återremiss såsom ett förklädt afslag, men jag kan icke följa tankegången i en sådan mening, då ingen enda direkt uppträdt mot punkten, utan en och annan endast yrkat några mindre modifikationer deri. Att efter en sådan diskussion återremittera punkten, kan jag icke anse såsom något förklädt afslag, och vidhåller derföre mitt yrkande om återremiss.

Herr Sven Hansson: Jag försäkrar, att jag lika väl som åtskillige ledamöter inom denna Kammar är öfvertygad om olämpligheten af indelningsverkets nuvarande organisation, och att jag anser det vara önskvärdt, om någon ändamålsenlig förändring deri kunde åstadkommas. Jag tror dock, att denna fråga är af jembörelsevis underordnad beskaffenhet vid sidan af frågan om den allmänna värnepligten och vapenöfningsskyldigheten. Jag hoppas derföre och är fast öfvertygad om, att det gamla Bonde-Ståndets härvarande ledamöter icke skola motsätta sig förslaget om värnepligtens utsträckande och öfningarnes utvidgande så mycket, att hvarje yngling blir i tillfälle att inhemta den skicklighet i vapnets bruk, som våra skarpskyttar redan börjat förvärfva sig. Skarpskytteväsendet har ju
med

med så stort intresse blifvit omfattadt, och det förslag Utskottet framlagt syftar till alldeles samma resultat. Den omständigheten att i punkten saknas föreskrift om någon bestämd tid, derunder vapenöfningarne skola försiggå, tror jag icke utgöra ett giltigt skäl för att afslå hvad i punkten blifvit hemställt.

På dessa och af öfrige talare anförda skäl yrkar jag bifall till punkten, med iakttagande af den förändring likväl, som nyss föreslogs i afseende på åldern, då man vore skyldig att deltaga i landets försvar.

Herr Friherre Alströmer: Om jag icke visste det förut, så skulle jag af de yttranden, som här blifvit fällda, sväriligen kunna sluta mig till, att jag befunne mig i en samling af Svenska Folkets representanter. Om så ringa fosterlandskärlek vittna de yttranden jag här hört, derunder man alltjemt åberopat knektekontrakten för att undandraga sig skyldigheten att på ett ändamålsenligt sätt bidraga till den dyra fosterjordens försvar. Gerna medgifver jag, att indelningsverket ej är fullt rättvist och har intet emot att på görligaste sätt lindra de roteringsskyldiges bördor, men att, såsom här skett, i tid och otid åberopa knektekontrakten och derigenom hindra organiserandet af ett nödigt nationalförsvar, anser jag högst orätt.

Likasom en föregående talare anser jag det vara en oeftergiftig pligt för Andra Kammaren att antaga denna punkt, och jag tror icke, att representanterne efter afslag derå skulle vara särdeles välkomne i sina hemorter. Man kan här vid lag icke åberopa den vid knektekontraktens upprättande garanterade friheten från vidare utskrifningar, ty en allmän folkbevapning är icke någon utskrifning. Det är för hvar och en en pligt att försvara sin fosterjord och från denna pligt kan han aldrig blifva fritagen. Frågan är nu endast den att bereda hvarje medborgare en sådan öfning i hvad till krigstjensten hörer, att han, då han en gång kallas att fullgöra sin värnepligt, må kunna göra det med något hopp om framgång och icke genom sin oskicklighet och oduglighet göra landet till ett lätt byte för fienden. Vi måste laga att en folkbevapning åstadkommes och att tillräcklig öfning dervid icke kommer att saknas, och vi måste göra det innan kort, ty vi kunna annars snart nog få bittert ångra vår försummelse.

För min del yrkar jag obetingadt bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: Jag skulle icke hafva begärt ordet, derest ej den beskyllning här blifvit framkastad, att den återremiss, som af åtskillige talare påyrkats, icke skulle vara något annat än ett förklädt afslag. Att för något sådant misstänka Svenska Folkets representanter förefaller mig högst besynnerligt. Den idé, som i Utlåtandets irägavarande punkt uttalas angående den allmänna värnepligten, är så upphöjd och vacker, att det icke är möjligt annat, än att den skall med värme af hvar och en omfattas. Fosterlandskärleken är ej heller främmande för Sveriges allmoge, och den har aldrig vägrat att gifva sina offer åt denna upphöjda känsla; men man behandlar icke allmogen rättvist, då man endast affordrar den nya uppoffringar utan att medgifva någon lindring uti

indelningsverkets tryckande börda. Hade tredje punkten varit så affattad, att den kunnat af Kammaren bifallas, så skulle jag icke hafva varit den siste att bifalla äfven denna punkten, men under nuvarande förhållanden finner jag mig föränlåten att påyrka dess återremitterande.

Herr A. A. Anderson: Att Svenska Folket är villigt att uppoffra gods och lif till fosterlandets försvar derom är jag fullt öfvertygad och kan icke föreställa mig annat, än att hvar och en måste dela denna tanke. Men att taga denna fosterländska känsla på det sätt i anspråk, att man alltjemt vill pålägga nya bördor utan att medgifva någon lindring i dem som redan dragas, det anser jag föga billigt och det skall ovilkorligen med ovilja upptagas af hela landet. Någon rättvisa måste inläggas vid fördelningen af pligterna i afseende på fäderneslandets försvar.

Åtskillige talare hafva framhållit det intresse, som Svenska Folket visat för den pågående skarpskytterörelsen och deraf velat draga den slutsatsen, att något hinder icke borde möta för värnepligtens ifrågasatta utvidgning. Skarpskyttewäsendet är dock grundadt på frivilligt åtagande, och på den vägen kan alltid större resultat vinnas än genom tvång. Detta skarpskyttewäsende kräfvor ej heller så stora uppoffringar, som det af Utskottet föreslagna systemet fordrar. Enligt det sistnämnda komma de ynglingar, som äro så väl behöflige för jordbrukets skötsel, att under de brådaste tiderna på året dragas ifrån sina sysselsättningar för att delta i krigsöfningarne. För att förmildra dessa tryckande förhållanden har man framhållit, att den föreslagna värnepligten skulle lika träffa alla. Jag hemställer dock, om förhållandet i sjelfva verket är sådant. De mera bildade och förmögnare klassernas barn, som äro i tillfälle att förskaffa sig uppfostran och underkasta sig hvarjehanda pekuniära uppoffringar, skola inträda i arméén såsom officerare, då allmogens söner deremot säkerligen komma att stå kvar i leden såsom simpla knektar. Det må dock härmed vara huru som helst, så blir dock jordbrukaren i allt fall den, som kommer att draga största bördan, och då man icke kunnat beqväma sig till att bevilja honom ens den minsta lindring, så kan jag för min del icke bifalla förslaget utan hemställer att punkten måtte återremitteras.

Herr Adlersparre: Lika med åtskillige föregående talare anser jag det vara af den aldra största vikt, att första momentet i den nu föredragna punkten antages, emedan den innefattar den enda riktiga grund, hvarpå ett tidsenligt nationalförsvar kan byggas. De anmärkningar, som mot förslaget blifvit framställda, kan jag derföre också icke godkänna. En allmän värnepligt utan friköpningsrätt är af en så stor praktisk vikt, att den icke på något sätt bör få bortresonneras. Under nuvarande politiska förhållanden, med den bildning folket förvärfvat och den utveckling krigskonsten vunnit, har man kommit derhän, att det icke som förr äro de råa krafterna som göra till fyllest, utan nu fordrar krigskonsten en högre bildningsgrad och intelligens, äfven hos männen i ledet, och som ej kan bättre åstadkommas än medelst allmän värnepligt utan friköpningsrätt. Man har här anført, att den Landtförsvars-kommitté, som för några år sedan haft sig uppdraget att utarbета förslaget till nationalförsvarets ord-

nande, förordat friköpningens bibehållande. Detta är godt och väl, men de visserligen aktningsvärda namn, man åberopat såsom auktoriteter i detta fall, förtjena dock väl ej en så blind tillit, att man skall anse dem såsom några slags kronjurister, berättigade att utan appell fälla utslag i en fråga sådan som denna, hvilken, ehuru den berör en militärisk organisation, i sjelfva hufvudsaken dock är en ren kulturfråga. Vidare har man anfört att, derest man antog en värnepligt utan legning, Sverige skulle vara det enda land, som hyllade denna idé. Detta är icke förhållandet, ty hvarken i Schweiz eller Preussen förekommer någon friköpning och äfven i det åberopade Danmark är friköpningsrätten efter sista kriget atskaffad. Utskottet har dessutom i Utlåtandet uttalat den åsigt, att undantagsförhållanden kunna inträffa, när så viktiga och ömmande omständigheter ega rum, att de kunna betinga befrielse från värnepligtens fullgörande. Dylika medgifvanden förutsättas såväl i Danmark som i Preussen och Schweiz. Det är dock härvid att märka, att befrielsen icke erhålles genom köp utan kommer att grundas på en pröfning af de åberopade omständigheterna. Vidare har man anfört, att det skulle vara högst olämpligt att till krigstjenst tvinga den, som dertill vore alldeles ohägad. Huru ofta inträffar det dock ej under livvets många förhållanden, att man måste åtaga sig pligter och tjensteutföningar, för hvilka man känner en afgjord motvilja. Man åtager sig dem likväl, och erfarenheten har visat, att man med nit och efter bästa förmåga fullgjort dem. Skulle alla ohägade blifva befriade från krigstjensten, så kunde lätt hända, att ej ens hälften af den påräknade styrkan kunde uppbringas, då det blefve allvar å färde. Man har här sagt, att den fastställda summan för friköpningen skulle göras så stor, att endast få personer kunde blifva i tillfälle att åstadkomma den, men då blefve ju friköpningen ett rikedomens prerogativ. En så beskaffad lagstiftning skulle med skäl väcka mycken ond blod, och man skulle snart nog ångra ett dylikt medgifvande. Vill man göra till en sanning principen om alla medborgares likhet inför lagen, så må väl denna princip först tillämpas i afseende å skyldigheten att deltaga i fosterlandets försvar. Inga samhällsklasser böra derifrån fritagas, ty ingen klass står högre än lagen, och de allmänt medborgerliga pligterna böra vara lika för alla.

Nu har man velat påstå, att friköpningsrätten i sig icke skulle innebära något origtigt. Jag vill deremot drifva den satsen, att den, äfven om den medgifves af författningarne, är fullkomligt oriktig. Ty hvarifrån skall man taga den legde karlen? Skall han tagas ur en högre beväringssklass eller ur landstormen? Om så, hvarest skall man när krig utbryter placera den legde karlen? Skall han fylla antingen sin egen plats i landstormen eller i den friköptes plats i beväringssledet? I hvilket fall som helst gör Staten en förlust, ty hon mister ju alltid på ena eller andra stället en vapenför man. Härtill kommer, att den allmänna värnepligten bör kunna anses mindre betungande i vårt land än i något annat, emedan vi med den politik, som helt visst för oss blir den enda rätta, icke behöfva frukta att blifva inkastade i kontinentens krig, men i händelse det gäller fosterlandets försvar bör väl hvarje vapenför man vara glad att han under beväringssåren lärt att sköta vapen. Derföre synes det mig, att, om man betraktar saken fördomsfritt och lemnar enskilda små iutres-

sen å sido, så kan man icke annat än lemna sitt bifall åt den allmänna värnepligten utan friköpning.

• Jag anhåller att Kammaren enhälligt antager punkten.

Herr Eric Ersson från Gefleborgs län: Jag förundrar mig alldes icke öfver, att de, som ej känna till roteringsens tunga och veta huru den trycker allmogen, söka anslå fosterlandskänslans vibrerande strängar för att få alla att ingå på det föreliggande förslaget. Men den som är med om att draga bördan, den som känner hvar skon klämmer, den är måhända af en annan tanke och man må förlåta honom det.

En talare har nyss sagt, att hela landet borde villigt underkasta sig de uppoffringar, som här blifvit begärda, och jag betviflar icke, att äfven allmogen gerna skall göra det, dock endast med det vilkor att den befrias från de bördor, hvaraf den förut tryckes; derförinnan man icke rimligtvis kan begära någon frivillig underkastelse. Skulle den nu föredragna punkten bifallas, så hade man vunnit det åsyftade målet, den utvidgade värnepligten hade blifvit införd, men någon förändring hade icke blifvit åstadkommen i rust- och rotehållarnes svåra belägenhet, och en sådan förändring låte säkerligen länge vänta på sig. Det förefaller mig besynnerligt, att de, som här talat så varmt och så vackert om fosterlandets försvar, till dess befrämjande ej vilja dela bördan med dem, som nu ensamt bära den. Det vore dock ädelt handladt och värdigt verkliga patrioter.

Jag vill nu ej ingå i någon närmare granskning af de i punkten förekommade särskilda moment, hvilka jag nu i och för sig gerna kunde bifalla, men innan de i tredje punkten afhandlade frågor blifvit fullständigt ordnade, kan jag för min del icke lemna mitt bifall hvarken till denna punkt eller till den närmast följande, utan finner mig föranlåten att fortfarande strängt hålla på yrkandet om återremiss.

Med denne talare förenade sig Herrar *Ljuslin, Rylander* och *Jan Eric Johansson*.

Herr Uhr: Ehuru jag, som har samma intressé att bevaka som den siste värde talaren, i hufvudsaken delar hans åsigt, är mig dock fäderneslandet så kärt, att jag känner mig oemotståndligt manad att bifalla denna punkt. Den är ju så enkel, den fordrar ju blott, att hvar och en skall med lif och blod försvara fosterjorden. Det vilja vi ju alla! Icke finnes det i denna församling någon, som på allvar vill säga nej till denna uppmaning, jag vågar påstå, ingen enda. Hvad gör det att man säger, att vi åter allesammans skola blifva beväringsspojkar, hvad gör det? Vi skola nog försvara vår plats i ledet, och fosterlandet skall därför icke blifva oss mindre kärt. Visserligen är jag nu redan ur den ålder, som, jemväl enligt det nya förslaget, värnepligten åligger, dock skulle jag icke draga i betänkande att, om fäderneslandet en gång behöfde äfven min svaga arm, skynda till dess bistånd. Här står ju dessutom i punkten, att ingen får friköpa sig. Jag är glad, att detta förhatliga ord icke förekommer, som berättigar den, som har penningar på fickan, att undandraga sig den heligaste af pligter. Bättre men ej sämre kan penningen använ-

das. Hvem skall man dessutom lega, antingen underåringar eller öfveråringar, ty allt stridbart manskap är ju pligtigt att för egen del tjänstgöra. Jag bifaller den föredragna punkten med glädje.

Herr Matts Pehrsson: Jag undrar alldeles icke öfver, att en lång diskussion utspunnit sig om denna punkt, ty den innehåller i sanning viktiga saker, än man från vissa håll velat medgifva. För mig, som nyss fått Betänkandet i min hand och ännu knappt genomläst detsamma, kan det måhända synas underligt att vilja inblanda mig i diskussionen, men jag kan dock icke underlåta att i den viktiga frågan yttra några ord.

Såsom många töregående talare medgifvit, är det till principen riktigt, att tiden för värnepligtens fullgörande bestämmes emellan 20 och 50 år. För att denna princip skall kunna godkännas fordras dock, att den rättvist och likställigt tillämpas, men jag befarar verkligen, att så icke blir händelsen. Jag skulle emellertid icke hafva begärt ordet, om jag icke från ett visst håll hört ifrågasättas möjligheten, att äfven landstormen kunde inkallas för att undergå vapenöfningar, hvilket jag för min del skulle anse mycket olämpligt. Skulle en sådan praxis komma att införas, så vet jag ej hur det komme att gå med jordbruket och öfriga näringar, som blefve beröfvade en stor del af de för dess bedrivande nödiga arbetskrafterna. Allt detta har gjort mig betänksam, synnerligast som den ifrågakända värnepligten, huru man därför än reglementerar, aldrig kan komma att drabba alla lika, emedan de, som redan nu äro betungade af rust-, rote- eller båtsmanshåll, alltid komma att draga den största bördan. Man kan icke kalla det riktigt ens i principen, att den, som ensamt underhåller en fäderneslandets försvarare, skulle dessutom vara underkastad militäriska öfningar och pligtig att äfven sjelf draga i fält. Det uppkommande missförhållandet ligger här klart för hvar och en, och man må icke beskylla rust- och rotehållaren för bristande fosterlandskärlek, om han icke straxt är beredvillig att gå in på förslaget. Han visar ju tvärtom genom de bördor, han ensam drager, att han mer än andra uppoffrar sig för fäderneslandet. Det nya förslaget kan dessutom, såsom jag nämnde, icke konsekvent tillämpas. Undantag skola förekomma, det ligger i sakens natur och kan ej hjälpas. Man kan t. ex. icke taga presten från predikstolen och sätta in honom i ledet.

Jag hemställer af nu anförda skäl, att punkten måtte återremitteras till Utskottet, på det att Utskottet måtte taga i öfvervägande och föreslå ett stadgande derom, att bevaringsmanskapet endast under de 6 första åren skall vara underkastadt den strängare tjänstgöringen, under de följande fyra åren nedflyttas i en klass, der öfningarne icke hafva så stor utsträckning, och att hvarje medborgare emellan 30 och 50 år skall vara befriad från alla vapenöfningar i fredstid.

Herr Carl Ifvarsson: Redan vid början af behandlingen af detta Utlåtande fästade jag uppmärksamheten derpå, att de flesta deri förekommande punkter stå med hvarandra i det nära sammanhang, att de måste gemensamt prövas och afgöras, och att man icke, efter att hafva förkastat den ena, kan bifalla den andra. Riktigheten af detta mitt antagande har alltjemt visat sig. Äfven den nu föredragna punkten står i ett så nära

sammanhang med den föregående, nemligen den som afhandlar frågan om rustningens och roteringens upphörande, att de måste afhandlas gemensamt, och för min del tror jag icke, att den nu föredragna punkten kan antagas, förrän indelningsverkets börda blifvit från jorden lyftad utan ersättning. Frågan kommer ju dessutom att blifva beroende af huru stor stamtrupp skall bibehållas, ty en jemkning får i detta afseende lof att ega rum emellan stamtruppens antal och beväringens, och kostnaden för såväl den enas som den andras öfningar tagas i betraktande, på det att Statens utgifter ej må blifva alltför dryga. För min del gillar jag den hufvudgrundsats, Utskottet i punkten uttalat, och önskar ifrigt, att de förberedande beslut måtte fattas, som kunna göra det möjligt att antaga och genomföra denna grundsats.

Hvad särskildt beträffar momentet *a*, der det heter, att hvarje man från 20 till 50 år är skyldig deltaga i försvaret och underkasta sig den därför erforderliga öfning, så delar jag de af Herr Matts Pehrsson uttalade farhågor. Ja man kan till och med, med honom, sätta i fråga, huruvida ej landstormen äfven kan blifva underkastad vapenöfningar, då Utskottet alls icke gifvit någon antydning om, huru vidsträckta de ifrågasatta öfningarne skola blifva. Redan den omständigheten, att man efter fyllda 30 eller 40 år skulle vara skyldig att lyda trumman äfven i fredstid, är af sådan beskaffenhet, att man ej kan begära att förslaget skall kunna antagas. Jag finner häri en ytterligare anledning att yrka återremiss af punkten, på det att Utskottet må blifva i tillfälle att meddela tydligare föreskrifter i sist omnämnda måtto.

Herr St a a f f:

Herr Jöns Pehrsson: Efter allt hvad här blifvit yttradt rörande denna punkt anser man det måhända vara öfverflödigt, att äfven jag begär ordet. Dock kan jag icke låta tillfället gå förbi utan att uttala mitt gillande af den i förslaget uttalade principen, under det jag likväl varnar för att antaga punkten förr, än de frågor, som afhandlas i den tredje punkten, blifvit afgjorda. Många äro de, som med allt gevalt vilja hafva förslaget nu genomfördt; med hvad grad af billighet undrar jag dock, och hemställer, om icke deras åtgörande kan anses som ett försök att lura bönder ut på hala isen. Om punkten antoges, finge nog indelningsverket stadna ännu ett eller annat århundrade. Att emellertid Första Kammarren förkastat detta system och antagit punkten, förundrar mig alldeles icke. De samhällsklasser, som der representeras, kunna icke hafva något emot att erhålla ett starkt nationalförsvar, då de därför måste underkasta sig jemförelsevis ringa uppoffringar. Männe dock ej nationalförsvaret kan blifva tillräckligt starkt utan alla dessa ökade besvärigheter? I adertonde punkten har blifvit föreslaget, att militära öfningar skola införas i skolorna, och i nittonde punkten föreslår man en utsträckt öfningstid för beväringen. Allt detta bör försäkra oss om, att landets ungdom i framtiden icke skall sakna militärisk färdighet.

Det är hufvudsakligast på dessa skäl som jag hemställer, att punkten måtte återremitteras.

Herr Rosenberg: Tillåten äfven mig att få lägga ett kort yttrande till de många, som här rodan blifvit fällda. Min afsigt har ursprungligen varit att icke begära ordet under denna diskussion, och jag skulle icke hafva ändrat den, om icke så många talare redan uppträdt och yrkat bifall till punkten i dess nuvarande skick. Äfven jag vill bifalla den, men i sammanhang med de öfriga, icke fristående såsom här blifvit ifrågasatt. Jag kan icke, såsom åtskillige talare tilltrött sig, helt och hållet ignorera en stor del af de motioner, som i Betänkandet afhandlas. Af dessa talares yttranden skulle man kunna draga den slutsats, att här blott är fråga om att öka försvarskrafterna, då likväl så många motioner blifvit väckta af helt annan beskaffenhet, afseende huru en lindring skulle kunna beredas i den nu så ojemnt fördelade bördan, som sedan långliga tider dragits af en samhällsklass, hvilken ensamt fått vidkännas uppoffringarne till fäderneslandets försvar.

En talare yttrade nyss, att en återremiss af denna punkt icke skulle vara annat än ett förklädt afslag å densamma. Jag beklagar, om så vore förhållandet, ty hvad vore då meningen med återremissen af tredje punkten, och hvilken snara hade man icke derigenom utlagt för dem, man nu sökte öfvertala att godkänna den nu föredragna punkten. Man kan väl icke påstå, att det är som sig bör att, under det man lemnar en fråga öppen och oafgjord, vilja afgöra andra, som dermed ega oskiljaktigt sammanhang; och det är på denna grund jag för min del icke nu kan bifalla den ifrågavarande punkten.

Huru mycket har man icke här talat om fosterlandskärleken och fosterjorden, och under äberopande af dessa heliga ord sökt uppelda den känsla, som alltid utmärkt den Svenska karakteren. Är dock Sverige endast rust- och rotehållarnes fädernesland, efter de ensamme skola värna det, och anse icke öfrige medborgare det för en heder att vara barn af detta land, för en kär pligt att deltaga i dess försvar? Kan man med något skäl af billighet fordra, att den enda samhällsklass, som ensam suckar under den gamla bördan, skall finnas villig att åtaga sig en ny, utan förhoppning att erhålla någon lindring? Besinnen blott, huru sedan 1812, riksdag efter riksdag, allmogens besvär blifvit ökadt, huru vapenöfnings-tiden blifvit utsträckt från de ursprungliga 12 à 13 dagarne, och hvilken förlust derigenom tillskyndats den samhällsklass, som så väl behöfver de krafter, som äro att tillgå för att användas till skötsel af den näring, hvaraf den skall erhålla sitt uppehälle. Nu vill man utsträcka öfnings-tiden till 60 dagar, utan att på annat sätt vilja medgifva någon lindring. På så stora pretentioner kan man icke rimligtvis begära, att rust- och rotehållarne skola ingå. Riksdag efter riksdag hafva motioner blifvit väckta, för att bereda någon lindring i det svåra betrycket, utan att man har velat lyssna dertill. Till och med den enkla förfrågan, huruvida det skulle tillåtas att slippa ifrån soldatens utredning och få betala kostnaderna dertill, har blifvit besvarad på ett nedslående sätt. En talare har likväl yttrat, att man borde undersöka, huru befogad rust- och rotehållarnes klagan vore och bereda dem den lindring, som omständigheterna kräfde. Vore detta ord uttrycket af en gemensam tanke och att lita på, att man ville stå vid det ordet, då skulle äfven jag, oansedt den

tredje punkten blifvit återremitterad, af upprigtigaste hjerta svara ja till det förslag, här blifvit framställt. Nu kan jag det icke.

Med Herr Rosenberg instämde Herr *O. B. Olsson*.

Herr Ola Lasson: Man kan väl icke föreställa sig annat, än att hvarje medborgare äfven skall vara en fosterlandsvän och således jemväl villig att deltaga i fäderneslandets försvar. Deraf följer likväl icke, att man rimligtvis kan begära, det allmogen, så länge roteringsskyldigheten är qvar och den ensam affönar soldaten, skall vara pligtig att sjelf draga i fält eller skicka sina söner att kläda blodig skjorta för fäderneslandet. Detta kan icke vara rättvist, och förr än roteringsskyldigheten blifvit borttagen, kan man icke begära godkännande af den nu föredragna punkten, hvilken jag derföre yrkar måtte återremitteras.

Herr John Ericson: Då jag förra gången hade ordet, yrkade jag punktens återremitterande, emedan jag hoppades vi derigenom skulle undvika en lång och föga angenäm diskussion. Denna har likväl icke kunnat undgås, och då flere af de talare, som yttrat sig, uttalat den åsigten, att den tredje och den nionde punkten icke stode i så nära sammanhang med hvarandra, att, då den ena återremitterats, den andra icke kunde bifallas, vill jag, som i hufvudsaken är af samma mening, tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till den föredragna punkten.

Herr Hedlund: Jag skulle icke hafva satt i fråga att åter begära ordet, derest jag icke ansåge för min skyldighet att rätta en och annan missuppfattning, hvartill åtskillige talare gjort sig skyldige.

Hvad nu först vidkommer frågan, att den föredragna punkten icke skulle kunna behandlas annat än i sammanhang med en föregående återförvisad, så är detta ett misstag. Utskottet har föreslagit, och det har äfven vunnit Kammarens godkännande, att arméén skall bestå af stam och bevärning. Deraf följer ju, att bestämmelser måste meddelas, huru bevärningen skall ordnas. Utskottet har uppgjort sitt förslag efter bästa förstånd och öfvertygelse, det har blifvit påkalladt af sakens natur, och icke blifvit framlagdt i afsigt att lura hvarken bönder eller Herr Jöns Pehrsson, utan är frågan af så enkel och tydlig beskaffenhet, att den bör kunna fattas och prövas af en och hvar. Första Kammaren har ock godkänt detta förslag, och det hedrar denna Kammare. Ty då dess medlemmar samtliga tillhöra samhällsklasser, som hafva råd att friköpa sina söner från värnepligtens fullgörande, så hafva de äfven bragt fäderneslandet ett verkligt offer genom afsägelsen af denna rättighet och beslutat, att deras söner jemväl skola inträda i soldaternes leder.

Utskottet har äfven blifvit missförstådt derutinnan, att man föreställt sig, det landstormen äfven skulle vara underkastad vapenöfningar, och att personer vid den framskridna ålder som representanterne inom denna årade församling komma att räknas bland beväringsspojkarne. Öfnings-tiden är af Utskottet föreslagen till åldern emellan 20 och 26 år, och som ingen får blifva representant förrän han fyllt 25 år, är det blott under ett års tid en riksdagsman kan komma att tillhöra denna beväringssklass. I förslaget ingår ej heller, att landstormen under fredlig tid skall

deltaga i vapenöfningarne, ehuru det ej skulle skada, om den kunde förvärfva en skicklighet, som väl komme till pass, då det gällde att försvara fäderneslandet. Landstormen är uteslutande beräknad för det lokala försvaret, så att medlemmarne af densamma komma endast att tagas i anspråk för att försvara den ort, som de tillhöra. Om det ligger någon sanning i den frasen, att Svenska Folket är villigt att gå "man ur huse" till fäderneslandets försvar, så vore det ju ett önskvärdt och lyckligt förhållande, om detta folk kunde förvärfva en sådan vapenfärdighet, att det med något hopp om framgång kunde fullfölja sin ädla afsigt. För vinnande af detta mål har man dock ej tilltrött sig att framlägga något förslag, åsyftande att underkasta landstormen några särskilda öfningar eller deltaganden i arméens möten. Det är genom frivilliga ansträngningar landstormen skall förvärfva sig den erforderliga skickligheten, och jag hoppas, att den icke skall underlåta det. Hade Finland haft en öfvad landstorm, på ett ändamålsenligt sätt organiserad, så skulle det ej så lätt hafva blifvit fiendens byte.

Jag undrar alldeles icke på, att man vidhåller den gamla åsigten, att man genom underhåll af den indelte soldaten bör vara frikallad från att sjelf tråda i tjenstgöring; och det har icke varit att förutse annat, än att denna åsigt skulle inverka på behandlingen af denna fråga. Nyss klagade man öfver, att den börda, som redan trycker jordbrukaren, är alldeles odräglig, och nu jemrar man sig öfver, att man vill pålägga en ökad tunga. Detta är i sanning besynnerligt, då förslaget tydligen går ut på att på hela Folket utjemna ifrågavarande börda, och förutsättningen, att den skulle kunna ökas i ett fall utan någon lindring i ett annat, framkallar den misstanken, att den i sjelfva verket ej är så tung, som man velat låta påskina. Man fäster sig här uteslutande vid sina egna intressen, väger sina egna bördor, men sluter ögat för dem, som skola påläggas andra samhällsklasser. Dessa sistnämnda bördor äro dock i sanning icke så ringa, att de ej förtjena någon uppmärksamhet. Enligt Utskottets förslag skall en sådan kommun som Stockholm komma att underhålla ej mindre än 5 à 700 soldater, Göteborg emellan 2 och 300, och öfriga kommuner i förhållande derefter. Det är då hårdt att höra Utskottet tillvitas likgiltighet för en viss samhällsklass' betryck och afsigt att vilja hvälfva hela bördan på denna. Jag befinner mig sjelf i den personliga ställning, att jag kommer att erfara svårigheter af den föreslagna förändringen i mer än ett afseende. Jag är innehafvare af roterade hemman, jag har en son, som med Guds hjälp skall en gång inträda i lederna af landets beväringungdom, jag har drängar på landet och dessutom 20 à 30 arbetare, som alla måste underkasta sig den allmänna värnepligten. Det oaktadt hyser jag ingen betänklighet vid att bifalla förslaget. Mätte hvar och en lika opartiskt och fördomsfritt pröfva detsamma, göra sig fullt medveten af sina pligter mot fäderneslandet, beräkna ej blott den börda han sjelf bär, utan äfven den som skall läggas på andras skuldror; och jag hoppas, att han icke skall hysa ovilja mot förslaget i nu berörda hänseende.

Herr Medin: Till en början vill jag tillkännagifva, att jag är lika varm vän af vårt fosterlandsförsvar som någon här, ja till och med som

den, hvilken yttrade, att han vill gå med och ställa sig i ledet, då det kommer att gälla: detta dock under den förutsättning, att icke den chikanen kommer att inträffa, att jag såväl som han blefve satt på trossen. En annan sak är det likväl, som jag här vill framhålla, och det är den, att jag är representant för en ort, der roteringsbördan trycker mycket hårdt, och der man, jemväl i afseende på grundröntan, är drygt betungad. Ett af mina åligganden är derföre att tillse, det rättvisa vederfares mina kommittenter i detta fall, ty här är fråga om, för den händelse förslaget antages, att dessa mina kommittenter skola få uppoffra ej blott folk, såsom hitintills, utan äfven kontanter. Vackra fraser hafva visserligen blifvit här uttalade derom, att vi nog skulle få lindring i roteringen, blott vi antaga detta förslag. Blifver sådant förhållandet, skall äfven jag ingå uppå att antaga detsamma, men dessförinnan och så länge vår jord är så hårdt roterad som den är, kan jag icke godkänna förslaget, utan påyrkar detsammans återremitterande, helst tredje punkten af Utlåtandet jemväl blifvit återremitterad.

Herr *Ake Andersson*, som begärt ordet, afstod och instämde med Herr Rosenberg.

Överläggningen förklarades slutad. Herr Talmannen redogjorde för de olika meningar, som yttrats, och framställde de deraf föranledda propositioner, hvilka alla besvarades med ja och nej, under det att omröstning tillika begärdes. Efter fattadt beslut, att propositionen skulle lyda på bifall till Utskottets förslag, med förbehållen rätt att sedermera särskildt besluta öfver den af Herr von Troil föreslagna redaktionsförändring, samt nej-propositionen ställas på återförvisning, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Särskilda Utskottet för frågor rörande försvarsvverkets ordnande hemställt i nionde punkten af dess Utlåtande N:o 2,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren beslutat återförvisa denna punkt till Utskottets förnyade handläggning.

Omröstningen, i vanlig ordning anställd, visade 60 ja mot 83 nej, och hade Kammaren följaktligen till Utskottet återförvisat ifrågavarande punkt.

Punkten 10 (sid. 21 och 22).

Herr *Sven Nilsson*: Af samma skäl, som jag anført vid föregående punkt för återremiss af densamma, yrkar jag äfven nu denna tionde punkts återremitterande.

Vidare anfördes ej; och punkten återförvisades.

Punkten 11 (sid. 22).

Herr Sven Nilsson: Jemväl i afseende på denna nu föredragna elfte punkt yrkar jag återremiss på de skäl, som jag vid behandlingen af nionde punkten uppgifvit.

Vidare yttrades ej; och äfven denna punkt återförvisades.

Mot de beslut, som fattats rörande nionde, tionde och elfte punkterna, anmälde Herr *Hierta* sin reservation, under förklarande att han, hvad anginge förstnämnda punkt, röstat för densammas bifallande.

§ 8.

Bordlades Stats-Utskottets Betänkande N:is 73—77 och 79—82 samt Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 19.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 12 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Fredagen den 26 April.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

På framställning af Herr Talmannen beslöt Kammaren, att de å Kammarrens bord hvilande ärenden, hvilka endast en gång varit bordlagda och som nu funnos upptagna sist å dagordningen, skulle till nästa sammanträde derå främst uppflyttas, för att då kunna för andra gången till bordläggning anmälas.

§ 2.

Fortsattes handläggningen af Särskilda Utskottets för frågor rörande försvarsverkets ordnande Utlåtande N:o 2, med anledning af väckta motioner rörande landtförsvarets ombildning och dertill hörande frågor m. m., dervid nu i ordningen förekom:

Punkten 12 (sid. 23).

Härvid yttrade

Herr Friherre Liljencrantz: Jag vill väl icke inlåta mig i diskussion angående förevarande punkt, men jag vågar likväl hemställa, om det